פינפטער יאהרגאַנג. Nr. 4 (32) פרייז 85 גר. ערשיינט יעדען חודש.

בית יעקב לכו ונלכה באור ד׳ (ישעי׳)

אילוסטרירטער פאמיליען-זשורנאל

אשה יראת ד׳ היא תתהלל (משלי)

בית יעקב

ארגאַן פאַר די אינטערעסען פון בית-יעקב-שולען און אָרגאַניזאַציעס בנות-אגודת-ישראל אין פוילען.

ב״ה לאָדז, אייר תרפ״ח. | № 32. | Łódź, Kwiecień–Maj 1928 r.

דער ציעל פון די בית יעקב שולען: ערציהען די יודישע טעכטער אין גייסט פון דער יודישער תורה און ישראל׳ס היסטאָרישע אייביגקייט׳ס-אידעאַלען.

אבאָנאמענטס-פרייז: א יאָהר 8 גילד. אויסל.: 2 דאָלאַר. געלד פריהעראויס.

אדרעס פון רעד. און אדמ.: Łódź, ul. Aleksandrowska 28

דאָס פראָגראַם פון בנות אגודת ישראל: פליכט-ערפילונג פון דער יודישער פרוי אין דער לעזונג פון די יודישע פראָבלעמען אין גייסט פון תורה ומסורה.

אינהאלט:

1) שטיינער צום בנין... — — — — — — — א. ג. פרידענזאָן
2) אייביגקייט און קדושה — — — — — — ד״ר ל. ניעמצעוויטש
3) די אידעע און איהר פערווירקליכונג — — — ח. ד. ראזאנעס
4) בעמערקונגען צו פרקי-אבות — — — — י. נ. קאַמיעניעץ
5) ספירה-געדאַנקען — — — — — — שרה שענירער
6) וועלט-בעניי (ליעד) — — — — — — ש. נאַדלער
7) ל״ג בעומר (פאָרשטעלונג) — — — — — א. מגן
8) יודישע אַפאַריזמען — — — — — רבי ידעי הפניני
9) ווייל כ׳בין אַ יודען — — — — — — א. שושנה
10) אַ מעשה מיט אַ מוסר-השכל — — — — הרב א״נ עזריקס
11) היימען פאַר דער תורה-קולטור — — — — איש-לוי
12) ערב פריהלינג (ליעד) — — — — — — י. אהרונג
13) נאַטור-וויסענשאַפט און ליכט פון יודענטום — — פראָפ. ד״ר ד. פונק
14) פון חודש צו חודש, 15) בעשלוסען פון צענטראַל-ראַט צוזאמענפאָהר
16) קאָראָספּאָנדענציעס, 17) אַנאָנסען.

ערשטע ביילאַגע: „קינדער-גאָרטען" (16 זייטען).

18) פון פסח ביז שבועות — — — — — — א. ג. פרידענזאָן
19) תורה-די בעסטע סחורה — — — — — א. מגן
20) אַ חלום — — — — — — — דר. ה. איינשטעדטער
21) רחל׳ע און איהר טאַטע-מאַמע — — — — שרה שענירער
22) ל״ג בעומר (ליעד) מ. א. — 23) דאָס געבאָרגטע קליידעל מרים ברוין
24) שבה-ליכט — — — — — — — רחל האַלטער.

צווייטע ביילאַגע — „Wschód"

רעדאַקטאָר: א. ג. פרידענזאָן

פינפטער יאָהרגאַנג
№ 4 (32)
לאָדז.

בית-יעקב-זשורנאל

ב"ה אייר, תרפ"ח
1928

ערשיינט יעדען חודש.

א. ג. פרידענזאָן.

שטיינער צום בנין...

(געווידמעט דאָס אָנהויבען בויען דעם בית-יעקב-סעמינאַר אין קראָקאָ)

אויף אַ אַנדער אָרט אין היינטיגען נומער, געפונען אונזערע לעזער די פרעהליכע ידיעה, דאָס ענדליך, נאָכדעם ווי עס זענען שוין אַדורך אַכט חדשים, זינט עס איז געלייגט געוואָרען דער גרונד-שטיין צום בוי פון בית-יעקב-סעמינאַר, טרעט מען צו ל"ג בעומר פּאַקטיש בויען; נאָך גרעסער ווערט די שמחה, ווען ס'איז דאָ אַ זיכערקייט, אַז דער בנין וועט אָן הפסקה, דערפיהרט ווערען בעזרת השם, ביז אונטער'ן דאַך!

* * *

און ווידער זאָל עס דערמאָהנט ווערען צום שבח פון אונזערע פריינד אין אויסלאַנד. זיי, אונזערע שוועסטער און ברידער אין פערשידענע לענדער, האָבען די ערשטע זיך וואַרים אָפּגערופען, מיט פרייוויליגע שעהנע נדבות פאַר'ן בוי פונ'ם סעמינאַר. נישט געקוקט דערויף, וואָס אַלס אַזעלכע וואוינען נישט דאָ, אין לאַנד, איז דער סעמינאַר-בוי זיי נישט איבעריג נוגע, פונדעסטוועגען האָבען אונזערע מערב-אייראָפּעישע אידען-פערבינדעטע אויף זיך געפיהלט דעם חוב פונ'ם שטאַנדפונקט, אַז „כל ישראל ערבים זה בזה" און — צעהן-טויזענד-דאָלאַר, איז אַ דאַנק דער קרן-התורה-צענטראַלע אונטער דער לייטונג פון חשוב'ן דר. דייטשלענדער שוין אויפגעבּרענגט געוואָרען אין מזומן פאַר'ן בנין פון סעמינאַר אַזוי, דאָס די בוי-אַרבייט, וועט מיט [illegible]נעלען טעמפּאָ געהן פאָראויס.

און מיר דאָ, וואָס ווייסען אַז דער בנין בעדייטעט אַ היכל פאַר די ערציהערינס פון אונזערע אייגענע קינדער, פאַר אונזער אייגען בלוט און פלייש, וואָס האָבען מיר געטהון עד-היום פאַר דעם הייליגען בנין?

די בית-יעקב-שול, איז פאַר'ן פּוילישען רעליגיעזען יודענטום אַ פראַגע פון לעבן און עקזיסטענץ; אויפצושטעלען אַ פּאָזיציע פאַר אַ שעהנערער ליכטיגערער, און בעסערער צוקונפט; די רעליגיעזע טעכטער-שול, איז שוין ביי קיין שום יוד, מיט אַ יודיש האַרץ און רעליגיעזע בעוואוסטזיין היינט קיין ספק נישט אַז דאָס איז אַ פאָלקס-זאַך און, וואָס מעהר שולען מיר וועלען האָבען, אַלס געדיכטער וועלען זיין די רייהען פון די בנות-ישראל געטרייע איבערגעבענע צום אלוקי-ישראל און, וואָס שטאַרקער בחומר וברוח אונזער בית-יעקב-שול וועט זיין, אויסגעבויט און פערפאָלקאָמט, אַלס אַ גלענצענדערער עתיד קומט אָן פאַר'ן יודישען הויז, דעם מקדש-מעט און עס דערנעהנטערט זיך די שכינה צו שיצען אונזער אַלט-אויסגעפרובטער פעסטונג — די היים פון ישראל.

און אויב אַזוי, ווען טאַקי „בית-יעקב" איז פאַר אונזער גליק, ממש פאַר יעדען פאָטער און יעדער מוטער דער האָפנונגס-אידעאַל, די גאַראַנטיע פאַר אַ געזונטער ערציהונג פון אייגענע קינדער — טאָ ווי אַזוי-זשע דאַרף האָבען אַ פּנים די בעציהונג מצד די בלוטיג-פעראינטערעסירטע צום הָעכסטען בנין, וואָס האַלט זיך אין בויען פאַר'ן דאָזיגען ציעל?

* * *

זאָלען-זשע וויסען אונזערע עסקנים און עסקנות אין די חונדערטער שטעדט און שטעדטלעך איבער'ן גאַנצען לאַנד: אייער בלויזער גוטער ווילען צו גרינדען שולען קאָן גאַרנישט העלפען. די ווענדונגען אייערע נאָך לעהרערינס, מעגען זיי זיין ווי חאַרצרייסענד מליצה'דיג געשריבען מוזען בלייבען אָהן ענטפער; כל-זמן אייער גוטער רצון וועט נישט פערוואַנדעלט ווערען אין מעשים, צוצואיילען מיט געלד-זאַמלונגען, בכדי, וואָס פריהער צו פערענדיגען דעם בנין פון סעמינאַר, קאָן קיין רייד נישט זיין וועגען פערזאָרגען אייך אַזוי גיך מיט גוטע קוואַליפיצירטע לעהרערינס.

אמת, אונזערע פריינד אין דייטשלאַנד, שווייץ, האָלאַנד, בעלגיען און ענגלאַנד, האָבען אַ שעהנע התחלה געמאַכט — מיר אָבער, מיר פּוילישע יודען, אַלס אונזער-זאַך, מוזען זיך מזרז זיין דאָס בנין גומר צו זיין. און אויב אונזער שול, האָט אויך שונאים פון פערשידענע קאָלירען איז אָבער דער געפעהרליכסטער שונא אונזער אָפּהענדיגקייט...

לאָמיר אַלע צוטראָגען שטיינער צום בנין, אונז רופט דאָס בלוט און מאַרך פון אונזער קיום-האומה, צעהן-טויזענדער יודישע קינדער-אויגען זענען געווענדעט צו אונז, זיי וואַרטען אויף ערציהונג, זייערע הערצלעך קלאַפּען פאַר בעו[illegible] תורה און יודישקייט. דער וואָס פיהלט זיך פערבינדען מיט אונזערע אידעאַלען, זאָל מאַניפעסטירען דעם גלויבען און זיין אידעאַל, מאָהנען, פאָדערן, שענקען איניציאַטיוו און וועקען אַנדערע·

די בוי-שטיינער, וואָס זענען נאָך פערבליבען, מוזען דורך יעדען אין זיין אָרט פערקויפט ווערען און נאָהנט איז די היסטאָרישע שעה ווען פונ'ם סטאַניסלאַוואַ-פּלאַץ אינ'ם היסטאָרישען קראָקאָ וועט אַראָפּקוקען מיט שטאָלץ דער פּרעכטיגער בנין, מיט וועלכען מיר אַלע וועלען גליקליך זיין. די כוואַליעס פון דער ווייכסעל, וועלען שוין מעהר נישט וואַרפען צום תהום, דערטרונקענע פערצווייפעלטע, נידערשלאָגענע און הפקר-געוואָרענע יודישע טעכטער... די וואַסער-פּאַלען וועלען מיט פרייד צוטראָגען די דבורה-געזאַנגען, וואָס וועלען, פונ'ם ווייכסעל-ברעג זיך לאָזען הערען אַלס אָנזאָג פון: „אף הדורות אינם נגאלים אלא בזכות נשים צדקניות"...

פון חודש צו חודש.

אָנגעהויבען זיך דער בוי פון בית-יעקב-סעמינאַר אין קראָקאָ.

דעם היינטיגען חודש הויבט זיך אָן די אַרבייט, ביים בוי פון סעמינאַר אין קראָקאָ. לעת עתה איז דאָס רוב געזאַמעלטע געלט פאַר'ן צוועק פון בוי, לרוב פון אויסלאַנד. ס'איז אָבער צו האָפען דאָס נאָכדעם ווי די אַרבייט וועט שוין זיין אין גאַנג, וועט אויך דאָס פּוילישע יודענטום נישט בלייבען הינטערשטעליג. די ערשטע שטאָדט אין וועלכע די זאַמלונג איז טיילווייז שוין דורכגעפיהרט איז די שטאָדט בענדין. דאָרט האָבען פאַר פסח געווײלט הרה"ג ר' משה חיים לויא שליט"א (עפריעסער רב) און דער פּרעזעס פון בוי-קאָמיטעט ר' אשר שפּירא. אַ דאַנק די פייערדיגע רעדעס פון הרב לויא האָט די אַקציע געהאַט ערפאָלג. אין אויסלאַנד ווערט די גאַנצע אַקציע געפיהרט דורך ד"ר דייטשלענדער, בעזונדערס אין דייטשלאַנד רופט מען זיך וואַרים אָפּ פאַר'ן בוי פון סעמינאַר. לעצטענס האָט געווײלט הרב טובי' הורביץ אין לאָנדאָן און געפיהרט אַ ברייטע אַקציע פאַר'ן סעמינאַר. איצט געפינט זיך הרב הורוויץ אין אַמעריקאַ וואו צוזאַמען מיט הרב ד"ר יונג, ווערט אינטענסיוו געאַרבייט פאַר אַ קאַמפּיין, לטובת דעם סעמינאַר-בוי און זיין שנעלער פערענדיגונג.

דער לאָדזער מאַגיסטראַט פאַר די בית-יעקב-שולען.

נישט געקוקט דערויף וואָס דער לאָדזער שטאָדט-ראַט בעשטעהט היינט פון אַ לינקער מעהרהייט איז דאָך געלונגען דעם לאָדזער קהלה-פּרעזעס און לאַנג-יעהריגען ראַטמאַן ג. דעפּ. ה' ל. מינצבערג אויסצופועל'ן אַ סובסידיע פון מאַגיסטראַט פאַר די לאָדזער ב"י-שולען אין דער הויך פון 3000 זל. (פאָריגעס יאָהר נאָר 2 טויזענד).

ערציהונגס-אָרגאַניזאַציע „יהודית" אין וואַרשא.

אין וואַרשאָ איז דורך דער איניציאַטיוו פון אייניגע אָנגעזעהענע אָרט. עסקנים געשאַפען געוואָרען אַ פערבאַנד פאַר חנוך-הבנות א. נ. „יהודית" דער פערבאַנד שטעלט זיך ברייטע אויפגאַבען אין דער שטאָדט וואַרשאַ, ווי גרינדען אַ נעץ פון בית-יעקב-שולען, אָוונד-קורסען, ביבליאָטעקען, לעזע-זאַלען א. אַ. וו. דער פערבאַנד האָט אַרויסגעלאָזט אַ וואַרימען אויפרוף צו שאַפען מיטגלידער. אונטערן אויפרוף זענען אונטערגעשריבען די ה"ה: א. ז. פרידמאַן, יואל אונגער, העניך ריבאָ, י. ל. אָרלעאַן א. אַ. מיר ווינשען דעם וויכטיגען פערבאַנד הצלחה!

אָנגעהויבען זיך דער זומער-זמן אין די שולען.

ר"ח אייר האָבען זיך אין אַלע שולען אָנגעהויבען די למודים פון זומער-זמן. די לעהרערינס זענען שוין אַלע אויף די פּאָסטענס. בערך הונדערט שולען עקזיסטירען און ענטוויקלען זיך זעהר גוט.

אַ גאַנץ הויז פאַר אַ בית-יעקב-שולע אין לאָדז.

דאָט קוראַטאָריום פון די לאָדזער ב"י-שולען האַלטען ענטגילטיג ביים שליסען דאָס דינגען אַ גאַנץ הויז פאַר אַ נייע שולע. דאָס הויז געפינט זיך אין צענטרום פון שטאָדט און האַלט 20 צימערן מיט אַלע נויטיגע איינריכטונגען.

אַ גרויסע בית-יעקב-קאָנפערענץ.

בקרוב קומט פאָר אין קראָקאָ אַ צוזאַמענפאָהר פון אַלע שול-פערוואַלטונגען איבער'ן גאַנצען לאַנד. אין דער קאָנפערענץ וועלען זיך אויך בעטייליגען אָנגעזעהענע פערזענליכקייטען פון אויסלאַנד. דערונטער בעדייטענדע פּעדאַגאָגען. דער טערמין פון דער קאָנפערענץ איז נאָך נישט פעסטגעשטעלט.

פרוי שענירער'ס בעזוך אין לאָדז.

די לייטערין פון די בית-יעקב-שולען פרוי שענירער האָט פאַר פסח בעזוכט די לאָדזער ב"י-שולען. דורך די שול-לייטונג און לעהרערינס איז פרוי שענירער זעהר האַרציג בעגריסט געוואָרען. דאַן איז פרוי שענירער געפיהרט געוואָרען אין יעדער קלאַס פון ביידע שולען און האָט עקזאַמינירט די תלמידות. אין יעדער קלאַס זענען דער פרוי שענירער געמאַכט געוואָרען אָוואַציעס און אין נאָמען פון דער קלאַס איז איהר דורך דער עלטסטער שילערין אָפּגעגעבען געוואָרען אַ וואַרימען „ברוך הבא". דער עקזאַמען האָט געדויערט אַ גאַנצען טאָג און מיט ענטציקונג האָט פרוי שענירער פערלאָזט די שולען, געזעגנענדיג זיך מיט אַלע תלמידות. פרוי שענירער האָט אויך בעזוכט אונזער רעדאַקציע און אָפּגעהאַלטען אַ לענגערע קאָנפערענץ מכח ליטעראַרישע ענינים, וואָס זענען נוגע דעם זשורנאַל. לעצטענס האָט פרוי שענירער אויך אינספּעקצירט די שולען אין פּאַביאַניץ, זגערזש, אָזאָרקאָוו, לענטשיץ א. אַ.

אויפקלערונג.

אין צוזאַמענהאַנג מיט די פיל אָנפראַגען, וואָס מיר בעקומען פון דער פּראָווינץ מכח דעם כאַראַקטער פון דעם ניי-געשאַפענעם פערבאַנד „יהודית" אין וואַרשאָ, ערקלערען מיר פאָלגענדעס: די איניציאַטאָרען פונ'ם פערבאַנד „יהודית" האָבען געשאַפען לעת-עתה בלויז פאַר דער שטאָדט וואַרשא אַ פערבאַנד פון מענער, צו פערברייטערן די חנוך-הבנות-אַרבייט אויף אַלע געביטען דורכ'ן שאַפען ב"י-שולען, ביבליאָטעקען, קינדערהיימען, סאַנאַטאָריומס א. אַ. וו. די אַרבייט ווערט געפיהרט אין דער ריכטונג פון „יהודית" אויסצובויען אַ אָרגאַניזאַציע, וואָס שאַפט פינאַנץ-מיטלען דורך מיטגלידס-אָפּצאָהל, נדבות, גאַסען-זאַמלונגען, פאַר'ן צוועק פון טעכטער ערציהונג אין רעליגיעזען גייסט.

„יהודית" איז אָבער נישט קיין אָרגאַניזאַציע, וואָס איז ענליך צו בנות אגודת ישראל. אין די אָרגאַניזאַציע פון פרויען און פרייליינס דאַרף נישט טראָגען קיין אַנדערן נאָמען ווי בנות-אגודת-ישראל. די איינציגע אָרטאָדאָקסישע פרויען-אָרגאַניזאַציע, וואָס האָט איהר ספּעציעל פּראָגראַם און אַרבייטס-פּלאַן אַלס אַזאַלכע, קאָן געגרינדעט ווערען נאָר מיט'ן דערמאָנטען נאָמען און דאַרף שטעהן אין קאָנטאַקט מיט דער בנות-צענטראַלע אין לאָדז.

פון דער אַדמיניסטראַציע.

מיר מאַכען אויפמערקזאַם דאס כל-זמן עס איז נישט ערלעדיגט דער חוב פון איין נומער, ווערט דער צווייטער נישט געשיקט און — דאס אויפהאַלטען די עקספּעדיציע איז נישט אונזער שולד.

אייביגקייט און קדושה /

פון דר. ל. ניעמצעוויטש.

I.

הייליגקייט! עס פיהלט זיך אין וואָרט נישט דער זין, נישט דאָס געפיהל, וואָס איז פערבינדן מיט דעם בעגריף קדושה.

ווערטער זענען דער אויסדרוק פון געדאַנקען די פערקערפערונג פון בעגריפען. מיר בעזיצען אָבער אַ גרעסערן און העכערן אוצר פון געדאַנקען, אַ שענערע און רייכערע וועלט פון בעגריפען, וועלכע קענען זיך נישט איינפאַסען אין דעם מגושמ'דיגען דיבור, אין דער מענשליכער שפראַך. דאָס דענקען איז פריי, דאָס מענשליכע געפיהל האָט אַ גרויסע וועלט אין זיך; דאָס רעדען אָבער, די שפראַך, איז בעגרענעצט און געבונדען: זי האָט בעשטימטע אָרגאַנען, מיט וועלכע זי איז געבונדען און קען זיי נישט איבערשטייגען. איבערהויפט האָט יעדעס פאָלק אַ אַנדערע פסיכאָלאָגיע, ספּעציפישע געדאַנקען-שטריכען, ספּעציפישע געפיהלען, וועלכע קענען נישט ווערען-איבערזעצט אין אַ פרעמדער שפראַך. נעהמט למשל דאָס וואָרט נשמה; דאָס רופט אַרויס ביי יעדען יוד עפּעס אונבעשטימטעס, עפּעס אַזעלכעס, וואָס קיין שום שפראַך איז עס נישט אימשטאַנד אַרויסצורופען. אויך דאָס וואָרט קדושה געהער' צו דער קאַטעגאָריע ווערטער, וואָס זענען נור אין דער יודישער פסיכאָלאָגיע פערשטענדליך, און בעקומען אַ גאַנץ אַנדערע, אַ פיל שוואַכערע און קלענערע בעדייטונג, ווען מען איבערזעצט זיי אין אַ אַנדערע שפראַך. די שפראַך פערלאַנגט קלאָרקייט זי גיט אַ פאָרם דעם פרייען געדאַנק. זי פעראייגפאַכט אָבער דעם געדאַנק, זי בעגרענעצט איהם, זי פערווישט די אינדיווידואַליטעט זיינע. ווייל די שפראַך איז דאָך אַ אַלגעמיינע, דורך אַלע און פאַר אַלע, די פערשידענע ניואַנסען, די פערשידענע סטיל-ענדערונגען און שפראַך-קאָמבינאַציעס זענען אַפילו אינדיווידועל, אָבער נישט אין דער מאָס ווי דאָס דענקען. געשעהט דאָס מיט ווערטער, וואָס דריקען אויס אַ געדאַנק, וועלכער איז גלייך געשאַפען מיט ווערטער, — איז נאָך מעגליך: ווייל דער מענש דענקט מיט ווערטער, ד. ה. יעדער רעיון יעדער בעגריף ווערט פון ווערטער צוזאַמענגעשטעלט; ווען איך קלער למשל וועגען שרייבען אַ אַרטיקעל, ווערט דאָס אַרטיקעל אין קאָפּ שוין געשאַפען, נור עס איז נאָך נישט פערקערפערט דורך דער פעדער און דורך דעם רעדען. אויב איך קלער וועגען אַ מענשען, ווערט דער רעיון מיט דעם וואָרט „מענש" געבוירען. אַ אויסנאַהם איז נור די מאַטעמאַטיק, וואו דער מענש דענקט מיט ציפער און מאַטעמאַטישע פיגורען; יעדענפאַלס איז יעדער בעגריף גלייך מיט ווערטער פערבונדען. גאַנץ אַנדערש איז אָבער מיט אַ וואָרט, וואָס דריקט אויס אַ געפיהל, ווייל געפיהלען זענען מיט ווערטער נישט פערבונדען. דער מענש פיהלט און דאָס געפיהל האָט קיין שום פאָרם נישט. עס ווייסט נישט פון קיין שפראַך, כדי אויסצודריקען פאַר דעם אַנדערן מענשען, וואָס דאָס געפיהל רופט אַרויס אין מיר; עס פאָדערט זיך די שפראַך, וועלכע איז זעהר אָרים אין דער הינזיכט, און עס איז אָבהענגיג פון דעם אינדיווידום, צו וועמען איך ווענדע מיך, וועלכער דאַרף מיין געפיהל פערשטעהן.

גאַנץ ספּעציפיש און כאַראַקטעריסטיש אין דעם פרט איז דאָס וואָרט קדושה ביי יודען. נישט קלאָר און דייטליך ערקלערט עס, וואָס דער יוד פיהלט דערביי, אָבער די יודישע פסיכאָלאָגיע פערשטעהט עס אינסטינקטיוו. עס ליגט דערין אַ גאַנצע וועלט-אויפפאַסונג: „קדושים תהיו כי קדוש אני" — „הייליג זאָלט איהר זיין ווייל הייליג בין איך"! מיט'ן בעגריף פון דער יודישער ג—טליכקייט איז די קדושה פערבונדען; די פעראייניגונג מיט'ן העכסטען וועזען איז נור דורך קדושה מעגליך — דאָס איז דער הייליגער פאָדעם, וואָס פערבינדעט די יודישע „נשמה" מיט דעם וואָס איז העכער פאַר דעם העכסטען, הייליגער פאַר דעם הייליגסטען. אינ'ם וואָרט קדושה ליגט דאַדורך דער מהות און די נשמה פון דעם העכסטען יודישען אידעאַל.

מיט דעם וואָרט „קדושה" דריקט אויס דאָס יודישע פאָלק זיין צונעהעריגקייט און זיין צוגעבונדענקייט צו ג—ט, ווייל אויב דער מענש מיט זיינע השגות איז צו שוואַך און צו קליינליך צו בעגרייפען דאָס העכסטע פון דעם העכסטען, איז אָבער דאָס געפיהל פון קדושה, דאָס איינציגע, וואָס איז אימשטאַנד אין דער נשמה אַרויסצורופען אַ ים פון העכערע און שענערע געפיהלען, וועלכע זענען נישט קיין פראָדוקט און רעזולטאַט פון דעם טאָג-טעגליכען לעבען נור שטאַמען פון דעם מקור הקדושה, און נור זיי, די געפיהלען פון קדושה פערהערליכען, פערבעסערן און פערשענערן דאָס לעבען פון יודישען פרט, פון יעדען אינדיווידום, ווי אויך פון כלל.

II.

עס בלאָנדזשעט אונזער יוגענד, אונזער בעסטער און הייליגער אוצר, זוכט — אידעאַלען אין לעבען. די ריינע אונשולדיגע נשמה'לעך זוכענדיג אַ אידעאַל אָדער גליק פאַר זיך און פאַר דעם יודישען פאָלק, ווערען באַלד מיד, זיי פערלירען די בלישטשענדע שטערנדלעך נאָך וועלכע זיי יאָגען-זיך. עס בלייבט אַרום זיי אַ פוסטער חלל, וועלכען זיי קענען נישט קיינמאָל אויספילען. די „צוריסענע נשמות" וואַנדלען פון אָרט צו אָרט, פון לאַנד צו לאַנד, פון איין אידעאַל צום אַנדערען, אָבער זיי געפינען קיינמאָל נישט קיין אָרט פון רוה, פון צופרידענהייט. זיי זוכען ליכט און גליק, און אומעטום בעגעגנען זיי פינסטערניש און אונצופרידענהייט. זיי זוכען אַ וואַרים ליכטיג ווינקעלע אויסצוגיסען זייער לעבענסלוסט, זייער ענערגיע, און אומעטום געפינען זיי קאַלטקייט און פרעמדקייט. ווייל... וואָכענדיג איז ביי זיי געוואָרען דאָס לעבען און דער לעבענס-צוועק... ווייל אָרים און עלענד איז זייער אינערליך לעבען און זייערע איבערלעבענישען זענען אויבערפלעכליך. ווייל אין זייער זוכען און בלאָנדזשען פעהלט דאָס שענסטע און דאָס בעסטע — עס פעהלט דער יודישער יוגענד דאָס געפיהל פון הייליגקייט, דאָס געפיהל פון „קדושה".

III.

און אַז עס קומען מענשען, וואָס פיהלען נישט אין זייער אינערליך לעבען דעם פונק פון יודישען ג—ט און רעדען וועגען אידעאַלען, וואָס זענען זיי הייליג, — וועגען יודישען פאָלק פאַר וועלכען זיי ווילען זיך מקריב זיין, נישט פערשטעהענדיג דאָס געפיהל פון קדושה — פערשוועכען זיי דאָס הייליגסטע, פעראומרייניגען זיי דאָס וואָס איז קדוש.

אויב עס זענען דאָ מענשען קולטורעלע, געבילדעטע, וואָס

די אידעע און איהר פערווירקליכונג

פון --- ח. ד. ראָזאַנעס.

נישט זעלטען קומט פאָר. אַז ווען אַ לאַנג גע'חלום'טע אידעע, קליידעט זיך אָן אין בלוט און פלייש, אַריינטרעטענדיג אין רעאַלען לעבען — שטויסט זי זיך מיט אַמאָהל אָן אין אַזעלכע שוועריגקייטען, וועלכע בעדראָהען דעם קיום פון אָט דער אידעע.

זי ווערט דאַן געשטעלט אין אַ אָפענעם קאַמף מיט'ן לעבען וואָס פערשטעלט איהר דעם וועג, נישט לאָזענדיג ווייטער געהען. די אידעע פערשטעהט זיך, האָט נישט בדעה צו רעזיגנירען און מיט אַלע כחות בעמיהט זי זיך אַ וועג אין לעבען אַדורכצוברעכען; דער קאַמף ווערט דאַן אַ פערביטערטער, אַ שרעקליכער: פון איין זייט די האַרטע ווירקליכקייט — דאָס לעבען וואָס שטייט ווי אַ אייזערנע מויער און לאָזט זיך נישט אָנטון, דאָס נישט געפאַסטע אידעען-העמדעל; פון דער צווייטער זייט אָבער רייסט זיך די אידעע מיט איהרע לעצטע כחות, די לעבענס-אַרענע צו בעטרעטען, ווילענדיג עס אַריינגיסען אין איהר פאָרם געבענדיג עס אַ בעשטימטען מהות און כאַראַקטער. און ווי דער שטייגער איז דער קאַמף, די פּאָזיציעס גייען איבער פון האַנד צו האַנד. און דער נצחון וואַקעלט זיך צווישען ביידע צדדים, אָהן רעזולטאַט. און אויב עס געלינגט אַמאָל די אידעע אַ פאָר טריט פאָראויס צו געהען, איז עס נור אַ דאַנק איהרע מיטהעלפער אין געשטאַלט פון פייער און שווערד, וועלכע נעמען אויף זיך די מיסיע „ריין" צו מאַכען דעם וועג פאַר איהר מאַיעסטעט די אידעע, וועלכע שפּרייזט דאַן איבער די נור וואָס אויסגעשפּרייטע בריק פון טויטע קערפּער און בלוטיגע קברים.

און דער סוף ווי דער שטייגער איז ביי יעדען קאַמף — אונטערהאַנדלונגען. ביידע צדדים — אַלזאָ די אידעע און דאָס לעבען, זעהענדיג די גרויסע פערלוסטען פון ביידע צדדים און זייענדיג שוין מיד פון די דויערנדע קאַמפען — קומט מען זיך צו זאַמען צו אונטערהאַנדלונגען און האַלטענדיג זיך וואַהרשיינליך ביים פּרינציפּ פון דעמאָקראַטיע, אַז ס'דאַרף נישט זיין קיין זיגער מיט בעזיגטע — זעצט מען זיך אַוועק ווי גלייכע מיט גלייכע. פערשטעהט זיך שוין אַליין אַז דאָ איז די פליכט פון ביידע צדדים, אַז זיי זאָלען אייניג זיין ווי ווייט מעגליך, כדי נישט צו בעשווערען די אונטערהאַנדלונגען און דאַן ווערט — די אידעע פערוואַנדעלט אין אַ מין פערזעהעניש וועלכעס ווערט אַרומגעשניטען און אַרומגעפּוצט אַזוי אַז אנשטאָט די פריהערדיגע אידעע ווערט געבוירען אַ קריפּעל, וואָס אין בעסטען פאַל איז עס נישט מעהר ווי אַ שאָטען.

צו איז דען אָבער די „אידעע" וועלכע איז נור וואָס אַפויר פון אונטערן מעסער, אַנדערש ווי יענע האָלצערנע און ליימענע געטער וועלכע זענען געשאַפען געוואָרען דורך מענשליכע הענד?

און צו איז דען אַזאַ אידעע פעהיג צו ליטערען און בעגייסטערען די נשמה אין דער צייט ווען זי איז איינגעשלאָסען אין דער מענשליכער האַנד כחומר ביד היוצר?

צו הייסט דען דאָס אידעע אין דער צייט וואָס זי שטעהט נישט איבער דעם לעבען געבענדיג עס פאָרם און אינהאַלט, כח און אויסדויער נור פערקערהרט; דאָס לעבען שטעהט איבער דער אידעע צוטרעטענדיג עס מיט די פיס און בעמיהענדיג זיך וואָס אַמאָל אַנ'אַנדערע פאָרם און אַנ'אַנדערע געשטאַלטונג עס צו געבען אַזוי אַז ס'זאָל זיין אין איינקלאַנג מיט די אַלע כסדר'דיגע „פאָדערונגען" פון לעבען און בעיקר מיט דעם צייט-גייסט... וואָס איז איבער אַלעס.

איז דען אַ וואונדער פאַר וואָס די איראָפּעאישע אינטעליגענץ ובתוכם אונזערע ככל הגוים יודעלעך ליידען פון אַ געוואַלדיגען צוזאַמענבראָך אויפ'ן גייסטיגען באָדען? איז דען אַ וואונדער פאַר וואָס זייער יוגענד איז פון זיי אַזוי ווייט אַוועק? וואָרום אויב אידעע הייסט דאָס וואָס ס'לעבען שאַפט; פאָרמט און קנעט אויס — טאָ פאַר וואָס זאָל נישט די יוגענד זיך שאַפען אַנ'אַנדערע אידעע וואָס איז מעהר צוגעפאַסט צו זייער יוגענדליכען טעמפּעראַמענט און בעיקר דער צייט-גייסט אין וועלכען זיי לעבען!

גאַנץ אַנדערש איז אָבער די ריין-יודישע אויפפאַסונג וועגען אידעע בכלל און וועגען די תורה-אידעע בפרט. ווען די תורה-אידעע איז געקומען צום יודישען פאָלק איז זי נישט געקומען אונטערהאַנדלען, איינגעהענדיג מיט'ן לעבען אויף פשרות — קיין פשרות — אולטימאַטיוו האָט זיך דאָס תורה-וואָרט געוואָנדען און געפאָדערט האָט עס פאָלשטענדיגע קאַפּיטולאַציע. דאָס לעבען מוז זיך אָהן שום בעדינג אונטערגעבען די תורה-אידעע איז „אם תקבלו את התורה — מוטב, ואם לאו — שם תהא..

אַנ'אידעע דאַרף פיהרען אָבער נישט ווערען געפיהרט און נאָר אַזאַ אידעע, איז אימשטאַנד אַלע טיילען פון פאָלק צוזאַמענצושליסען ביז אין די ווייטסטע דורות!

....

שאַפען און בויען, נישט וויסענדיג און נישט אנערקענענדיג די קדושה, פעהלט זיי דאָך דאָס שענסטע און העדליכסטע אין זייער לעבען, זייערע שאַפונגען פילען אויס דעם גרויסען חלל. פון זייער עקזיסטענץ, אָבער אייביג זענען די שאַפונגען נישט, ווייל אייביג און הייליג זענען ענג צוזאַמענגעבונדען אין דעם העכסטען וועזען, דאָרט גיסען זיי זיך צוזאַמען. און נור דער מענש, וואָס פיהלט די הייליגקייט, קאָן עטוואָס פאַר דער אייביגקייט בויען. אויף יודישער אמת'ער אַרבייט מוז רוהען די קדושה.

מזל טוב!

די אונטערגעשריבענע ווינשען פון טיפען האַרצען מזל טוב, די אינערמידליכע פיהרערין פון דער בנות-בעוועגונג פרל. שרה חנה קאָזלאָווסקא צו איהר חתונה און דער אַקטיווע פערוואַלטונגס-מיטגלידערין פרל. פילצער אַ ברכה-פ'לען מזל-טוב צו איהר חתונה, זייט געבענשט פון אַלמעכטיגען מיט אַ גליקליכער צוקונפט:

לעהרערין: ס. קליגער
" ז. גרינבערג
" ל. סענדיק
" ס. טאַשמאַ
" ס. לוריע.

בעמערקונגען צו פּרקי-אבות

פון = י. נ. קאַמיעניעץ.

(איינלייטונג).

דער מענש נעמט איין מיט ריזען-שריט די וועלט, זיין ממשלה פערשפּרייט ער איבער די הויכקייטען און טיפענישען, מיט שכל האָט ער בעוויזען אָבצומעסטען און אויסצורעכענען די גרויס פון די אונצעהליגע פּלאַנעטען וואָס רינגלען אַרום די וועלט. זיינע שטאָהלענע שיפען גליטשען זיך איבער די ברויזענדע ים-פּאַליעס, זיין שטימע צוטראָגען די ראַדיאָ-כוואַליעס איבער דעם גאַנצען כדור-הארץ. אויף אַלץ און אומעדום פערשפּרייט ער זיין הערשאַפט, אַלע וועלטס-כוחות האָט ער געמאַכט אונטערטעניג זיין ווילען און אַלעס איז אין זיין רשות: די חיות אין וואַלד, די פיש אין וואַסער און די פויגעל אונטערן הימעל, אַלעס האָט דער מענש שוין בעהערשט. נאָר ער אַליין איז נישט אין זיין רשות. זיך אַליין קאָן ער נישט בעהערשען, געגען זיין אייגען הארץ איז ער אָהנמעכטיג; אָט דער מענש מיט זיינע אונבעגרעניצטע מעגליכקייטען, איז גאָר שוואַך זיך אַליין דעם ריכטיגען וועג צו ווייזען. אדרבא, וואָס מעהר ער בויט ריזיגע בנינים צו בעהערשען די הויכע הימלען, אַלעס טיפער זינקט ער אין תהום פון געפאַלענקייט און פערצווייפלונג, וואָס מער ער פערשעהנערט און בערייכערט די וועלט, אַלץ אומגליקליכער איז ער; וואָס העכער ס'שטייגט די ציוויליזאַציע פון דער מענשהייט, אַלץ נידריגער זינקט זי אין פערדאָרבענקייט און אין דעמאָראַליזאַציע און פונ'ם טיפען תהום רייסט זיך גאַנץ אָפט אַרויס דער פערצווייפעלטער זיפץ „לאן"? וואוהין ??? וואוהין געהט מען? וואו איז דער ריכטיגער וועג? אי.הו דרך ישרה?

א.

איזהו דרך ישרה שיבור לו האדם?

א. — כל שהוא תפארת לעושיה!

ב. — ותפארת לו מן האדם!

(פּרקי אבות פ"ב מ"ב).

מיט'ן אַוועקשטעלען אַ פראַגע קלאָר און דייטליך ווערט זי טייל-ווייז באַלד געלעזען.

דער תנא פון דער דערמאַהנטער משנה שטעלט אַוועק די פראַגע אַזוי, אַז אין איהר זעלבסט געפינט זיך דער שליסעל צו אַ ריכטיגער תשובה. דער תנא שטעלט ביים אָנהויב פון די לעבענס-וועגען און לערנט יעדען זוכענדען און בלאָנדזשענדען מענש, וואו און ווי אַזוי צו פרעגען, ווייל נאָר שטעהענדיג אויפ'ן שייד-וועג, איידער נאָך מ'האָט געשטעלט דעם ערשטען טריט אין וועלכען ס'איז וועג. דעמאָלט איז אויפ'ן אָרט די פראַגע: „וועלכער וועג איז דער ריכטיגער"? ווייל ביים שייד-וועג, דאָרט וואו פאַר די אויגען זענען די פערשידענאַרטיגע וועגען קאָן מען נאָך אַ גענויער בעאָבאַכטונג געפונען דעם ריכטיגען וועג, און פון דער צווייטער זייט ווידער, איז דער גאַנצער שווער-פונקט פון דער פראַגע — דער שייד-וועג! דאָרט ווי די וועגען זענען נאָהנט און עהרליך איינער צום צווייטען. דאָרט מוז מען האָבען דאָס געניטע אויג מבחין צו זיין צווישען גוטע און שלעכטע וועגען...

דער תנא האָט דעריבער פאָרמולירט זיין פראַגע „וועלכער וועג איז דער ריכטיגער, וואָס דער מענש זאָל איהם אויס-„וועהלען"?

כדי צו געבען אַ ענטפער, וועלכער זאָל זיין געניגענד אין יעדער צייט, און פאַר יעדען מענש, ווייזט אָן דער תנא אויף אַ כלל ביי וועלכען מ'זאָל זיך אייביג האַלטען, דער תנא גיט דעם מענש אַ באַראָמעטער צו קענען מעסטען די ריכטיגקייט פונ'ם וועג, און אין יעדער צייט, קאָן יעדער בלאָנדזשענדער און זוכענדער מענש מיט דער הילף פון זיין אָנווייזונג געפינען דעם „שביל הזהב".

„כל שהוא תפארת לעושיה", יעדער טריט, יעדע טאָט, יעדע מינדעסטע בעוועגונג, וואָס פערשאַפט דעם מענש „תפארת" שעהנהייט און רוהם, — דעם טריט קאָנסטו שטעלען, ווייל בכלל גיבט נישט אַזעלכעס אין מענשליכען טון וואָס זאָל נישט אויס-איבען אויפ'ן מענש אַ וועלכעס עס איז ווירקונג, אַ גוטע אָדער אַ שלעכטע, דעריבער מוז זיך יעדער מענש אָבגעבען אַ דין וחשבון פאַר יעדען קליינעם אָדער גרויסען טריט אינ'ם לעבענס-וועג, גענוי פערטראַכטען זיך צו דאָס וועט איהם פערשאַפען „תפארת".

כדי אָבער דער מענש זאָל נישט פערפיהרט ווערען דורך זיין פאַלשער מיינונג, און מיינען אַז דאָס נישט תפארת'דיגע איז גוט און ריכטיג, ווייל זעהר אָפט פאַסירט וואָס דער מענש פער-רעכענט דאָס נישט-גוטע — פאַר גוט, גוט צו דער תנא אויך „ותפארת לו מן האדם". דער „תפארת" מוז אויך זיין אַנערקענט דורך דער געשיכטע פון דער מענשהייט, וואָס זי האָט געסטעמפעלט אַלס „תפארת" וועלכע מעשים האָבען דאָס פאָלק פערשאַפען רוהם און גלאַנץ, און נאָר דאָס איז דער „דרך הישר"! די מעשים וואָס די מענשהייט האָט פערשריבען אויפ'ן חשבון פון יודישען פאָלק אַלס „תפארת", די זענען עס טאַקי די ריכטיגע וועלכע פיהרען דעם מענש צום גליק.

דעריבער ביים זוכען דעם „תפארת" מוז ווערען גענומען אין בעטראַכט דער אייגענער חשבון-הנפש, ווי אויך די געשיכטע, און דאַמאָלס ערשט בעקומט מען די אמת'ע מאָס און ריכטיגען בעגריף וועגען דעם אייביגען און אמת'ן „תפארת" וועלכער איז דער איינציגער ציל אינ'ם מענשליכען לעבען.

אכטונג, בנות-אָרגאַניזאַציעס!

איהר ווערט אויפגעפאָדערט תיכף אינז מודיע צו זיין גענויע תשובות, אויף די דאָ אויסגערעכענטע פראַגען:

1) ווען האָט זיך אייער אָרגאַניזאַציע געגרינדעט?

2) וויפיל מיטגלידער־ינס זענען ביי אייך פערשריבען?

3) ווען האָט איהר אָפּגעהאַלטען די לעצטע גענעראַל-פערזאַמלונג?

4) די נעמען פון אייער פערוואַלטונג און אייער פעראַנטוואָרטליכע אַדרעס?

5) וואָסערע טעטיגקייט איז ביי אייך פאַרהאַן?

מיר מאַכען אויפמערקזאַם, דאָס אויף דער נאָהנטער זיצונג פון דער ניי געוועהלטער עקזעקוטיווע אין מענער-ראָט, וועלען אַלע ענטפערס גענוי שטודירט ווערען, בכדי צו רעאָרגאַניזירען אויף בעסערע יסודות. מיר האָבען גוטע אויסזיכטען, אויף צו ליקווידירען דעם קריזיס, וואָס הערשט אין דער צענטראַלע שוין אָ פאָר חדשים. די וואָס וועלען אויף די אָנפראַגען נישט ענטפערן, וועלען זייערע אָרגאַניזאַציעס בעטראַכט פאַר אויפגעלעזט און אויסגעשלאָסען פון דער צענטראַלע. דער לעצטער טערמין איז ביז ר"ח סיון.

צענטראַלע „בנות אגודת ישראל" אין פּוילען.

בעמערקונג: קיין ספּעציעלע בריף ווערען מכח דעם ענין נישט געשיקט.

ספירה-געדאַנקען

פון שרה שענירער

ווען מיר זאַמלען זיך צונויף אין די נאָך פסח'דיגע זונטאָגען אין די שוהלען און בתי-מדרשים, צו צעהלען די טעג ביז דעם תורה יום טוב — דאן דערמאָנען מיר זיך ביי וואָסערע אומשטענדען אונזערע עלטערן אין די פערשידענע שווערע גלות-צייטען האָבען געצעהלט די ספירה-טעג, וועלכע זענען אגב אויך א זכר צו די צרות, וואָס יודען האָבען געהאַט אויסצושטעהן פון זייערע שונאים. דערביי האָבען זיי שטום אַרויפגעקוקט צו די פינקלענדיגע שטערען און טיפע בלויע הימלען, בעטענדיג ביי ג—ט אַ ישועה צו די פרעניות'ן און יסורים, וועמענס געשפענסט ס'איז זיי שטענדיג געשטאַנען פאַר די אויגען. מיט דעם גרעסטען מסירת הנפש האָבען זיי מקדש השם געווען; ווען זייערע שונאים האָבען זיי געוואָלט צווינגען צו פערשוועכען זייערע הייליגטימער; יאָהר-איין, יאָהר-אויס האָבען זיי כסדר געצעהלט פון הקרבת העומר ביז צום תורה יו"ט, אָפּפערנדיג זייערע אייגענע בינטלעך תבואָה פאַר דער תורה מיט'ן איבערלאָזען זיי די שונאים און פּלאָגער.

געלעבט האָבען זיי דעמאָלס מיט די האָפנונג אויף בעסערע צייטען, ווען זיי וועלען אונגעשטערט קאָנען מקיים זיין די הייליגע תורה-געבאָטען.

יענע צייטען זענען ב"ה שוין אַוועק. די לעבענס-בעדינגונגען זענען היינט ערטרעגליכער און לייכטער, אויף וואָס אונזערע עלטערן האָבען אַזוי לאַנג געהאָפט. און דאָ פרעגט זיך צי דאַרפען מיר נישט יעצט נאָך מיט מעהר אייפער און ברען זיך בעמיהען מקריב צו זיין אונזערע בינטלעך תבואָה אין ערדישען בעזיץ פאַר דער תורה?

ליידער איז עס היינט דערמיט זעהר שלעכט. מיר צעהלען ספירה, אָבער מיר שטעלען דערביי העכער אונזערע בינטלעך תבואָה פאַר דער תורה, מיר בעמיהען זיך נישט צו ברענגען א קרבן אונזער ערדישען בעזיץ און פערמעגען צו דער דערהאַלטונג פון אָט דעם, וואָס מיר האָבען בעקומען אין דעם שבועות יו"ט, ביז וועלכען מיר צעהלען די דאָזיגע ספירה-טעג. מיר דאגה'ן, אַז אונזערע קינדער זאָלען זיין רייך אין בינטלעך און טרויערן נישט דערביי ווי געהעריג, ווען זיי זענען בלוט-אָרים אין דער תורה הקדושה; אַלענפאַלס בעמיהען מיר זיך נישט אָט די ערשיינונג צו בעזייטיגען.

מיר נויטיגען זיך וואָס מעהר אין שולען, „בית יעקב"-שולען, וועלכע זאָלען אונזערע קינדער ערציהען אַזוי, אַז זיי זאָלען פערשטעהן מקריב צו זיין זייערע „בינטלעך תבואָה" פאַר ג—ט און זיין תורה און בעגרייפען, וואָס ס'לערנט אונז דאָס צעהלען פון קרבן עומר ביז צו קבלת התורה.

מיר דאַרפען האָבען אַזעלכע ערציהונגס-אַנשטאַלטען, וואָס זאָלען אַרויסגעבען אַזאַ דור, וואָס איז פעהיג לויט'ן ביישפּיל פון אונזערע עלטערן מקדש השם צו זיין זאָגאַר ביי די שווערסטע אומשטענדען און בעדינגונגען.

יאָ, מיר דאַרפען — אָבער צי האָבען מיר אַזעלכע „בית יעקב"-שולען אין אַ גענוגענדער מאָס, און צי קענען די שולען וואָס עקזיסטירען יאָ, אריינעמען אָט די גרויסע צאָהל אָ ר י-מ ע קינדער, וואָס בעטען זיך, מ'זאָל זיי אויך מזכה זיין מיט אָט דעם גליק, אָנגענומען צו ווערען אין אַזאַ לעהר-אנשטאַלט, וואו זיי וועלען קאָנען בעפרידיגען זייערע יודישקייט-בעדערפענישען. אָדער צי האָבען מיר כאָטש, ווי ס'איז א גענוגענדע צאָהל לעהרערינס פאַר די שוין עקזיסטירענדע שולען? דער סעמינאַר, וואָס דאַרף אָט די ערציהערינס אונז אויסבילדען אין א גענוגענדער מאָס, איז נאָך ליידער נישט אויפגעבויט און דער מאַנגעל אין פאַסיגע מורות וואַקסט כסדר.

דאָס זענען אַלץ פראַגען, וואָס דאַרפען אונבעדינגט בעקומען א רעאַלע לעזונג און ס'זענען דאָ מענשען — בעזונדערס פון אויסלאַנד — וואָס אַרבייטען אויף דעם געביט, דאַרפען מיר זיי צוהעלפען מיט אַלע כוחות, פיהלענדיג דאָס גרויסע, פּעראַנטוואָרטליכקייט'ס געפיהל פאַר דער הייליגער זאַך, און מיר זאָלען ח"ו נישט דאַרפען זאָגען: „ידינו שפכו את הדם הזה...

יעצט ווען מיר צעהלען די טעג פון הקרבת העומר ביז מתן תורה, דאַרף זיך אין אונז דערוועקען אָט יענער גיגאַנטישער כח פון אונזערע עלטערן אין די פערשידענע גלות-פעריאָדען, וועלכע האָבען געלענצענד פערשטאַנען מקריב צו זיין זייערע „עומר'ס תבואָה" פאַר דער תורה און אויף די חורבות פון זייער ערדישע אייגענטימער האָבען זיי געבויט דעם „בית יעקב" דאָס יודישע הויז, שמידענדיג דאדורך די צוקונפט פון ג—טליכען פאָלק, — און זיי דאַרפען מיט דער גרעסטער עקשנות ווייטער פאָרטזעצען צו בויען אונזער עלטערנ'ס בנין, צו אונזער אַלעמענס רוהם און רוהם פון גאַנצען יודישען פאָלק.

וועלט-באַניי.

רואים אָנו שברי כלים.
(התניא).

...און די וועלט איז נאָך יונג און די וועלט איז נאָך רוי;
סי האָט נאָך נישט גאָט איהר גיזאָגט זיי אַזוי,
זיין וואָרט פון בראשית האָט נאָך נישט גישטאַלט:
אָט וואַנדערן כמאַרעס נאָך אָהן א גישאַלט;
אָט שטייט אומגעפלומפערט, נישט-זיכער א בוים,
ער זוכט ערשט, ער טאַפּט ערשט זיין אָרט אינם רוים.
און ס'איז דאָך דער מענש ערשט נישט מעהר ווי א שקיץ
אויף א קאַריקאַטור, אויף אַ לוסטיגען וויץ
און ס'איז דאָך דער הימל ערשט נאָר אַ פראָיעקט...
מיין גייסט איז נאָר אמת, וואָס וואָרנט און וועקט,
אַז ס'נאָך נישט גיבוירן גיוואָרן דער מענש,
וואָס — גאָרנישט — אָן אתרוג — נאָר קוק אָן און בענש;
און אַז ס'יט ערשט ווערן גיבוירן אַמאָהל
די הימלישע הייך און דער ערדישער טהאָל,
דער מענש וואו ס'יט וואוינען פון האַרץ און פון שטאָהל...

טשאַרטאָוסקאַ-סקאַלאַ, לעמבערג. שמואל נאַדלער.

ל״ג בעומר

פאַרשטעלונג אין צוויי אקטען און עפילאָג

1־טער אקט

(אַ וואלד. דריי חבר׳טעס, חנה, לאה, און סטעפאַניע שפּאַצירען אין וועלדעל. פון דערווייטענס זעהט זיך אַ בערגעל בעוואַקסען מיט גראָז)

חנה: קומט פריינדינס דאָרט ארויף אויפ׳ן בערגעל. אינ׳ם שאָטען פון די בוימער וועלען מיר זיך דערצעהלען געשיכטעלעך פון אמאָל.

אלע: געשיכטעלעך פון אמאָל!

חנה: יאָ, שעהן זענען די געשיכטעס פון אמאָל, וואונדערליך שעהן. זיי דערצעהלען וואונדערליכע מעשיות פון אונזערע גרויסע אָבות. מיר מעגען דערמיט שטאָלץ זיין און לויבען ג—ט אין הימעל, וואָס מיר זענען טעכטער פון פאָלק ישראל, יודישע טעכטער! (אלע געהן ארויף אויפ׳ן בערגעל, טוען זיך אויס די מאנטלען און לעגען זיך אויס אויפ׳ן גראז אונטער׳ן שאָטען פון די בוימער. פון דערווייטענס הערט זיך א פרעהליך לוסטיג געזאנג. אלע הערען זיך צו).

לאה: דאָס זינגען די לעהרערינס מיט די קינדער פון דער בית־יעקב־שולע. כ׳בין מקנא די דאָזיגע קינדער. ווען האָבען מיר אמאָל געוואוסט פון א יודישען יום טוב אין דער שולע. אלץ האָט מען מיט אונז געלערנט. געשיכטע האָט מען אונז געלערנט פון פרעמדע. לידער האָבען מיר געזונגען פרעמדע, ימים־טובים האָבען מיר געפייערט פרעמדע. פרעמדע וויינגערטנער האָבען מיר געהיטען. אונזער אייגענעם—האָבען מיר פערנאַכלעסיגט!

חנה: (דעקלאמירענד) שמינו נוטרה את הכרמים, כרמי שלי לא נטורתי.

סטעפאַניע: אָ, חנה, וואָס דעקלאַמירסטו?

חנה: דאָס איז אַ פערז פון אונזער הייליגען געזאַנג־ספר שיר השירים.

סטעפאַניע: חנה, דערצעהל מיר עפּעס פון דעם דאָזיגען ספר. כ׳האָב געליינט מיצקעוויטש׳ן און ווּעספיאנסקי׳ן, כ׳קאָן שילער׳ן און געטהע׳ן, נאָר די יודישע ווערק קאָן איך גאָרנישט. דערצעהל חנה, דערצעהל חנה.

חנה: אין שיר השירים ווערט בעזונגען אַ יונגע שעהנע פאַסטושקע, וואָס האָט פאַרבלאָנדזשעט אין וועג. זי געהט אַרום און זוכט דעם וועג צו די פאַסטוכער און געהענדיג אויפ׳ן וועג וינגט זי פערוויינט: „מ׳האָט מיך געמאַכט פאַר אַ היטערן פון ווייגערטנער—מיין אייגענעם גאָרטען האָב איך נישט געהיטען״.

סטעפאַניע: (פערטראכט) מיין אייגענעם גאָרטען האָב איך נישט געהיטען.

לאה: דאָס איז טרויעריג, טרויעריג שטעהן און היטען דאָס פרעמדע גוטס און זעהן, ווי די אייגענע אוצרות ווערען, וואָס אמאָל ווייניגער. ניין, מיר טאָרען אַזוי נישט זיין. מיר׳ן היטען אונזער אייגענס, מיר ווילען געניסען פון אונזער אייגענעם קוואל.

חנה: פון די אייביג שפרודלדיגען קוואל, וואָס דערוועקט די פאָלקס־נשמה און האַלט אויף דעם קיום פון דער אומה.

סטעפאַניא: וואו איז דער קוואַל?

חנה: די הייליגע תורה.

(פון דער ווייטענס הערט זיך דאָס געזאַנג שטאַרקער. עס פערהילעכט דעם וואַלד).

לאה: קומט חבר׳טעס, לאָמיר צוגעהן צו די קינדער. דאָרט מוז פרעהליך זיין. די לעהרערינס דערצעהלען זיי אודאי וועגען ל״ג בעומר. קומט.

(אלע שטעלען זיך אויף פון די ערטער און געהן אראָפּ פונ׳ם בערגעל).

(פאָרהאנג)

2־טער אַקט

(קינדער אין ווייסע קליידלעך, שעהן פערפוצט, מיט בלומען און גרינע בלעטעלעך אין די האָר. לעהרערינס און די פריערדיג וואָס אויפ׳ן בערגעל).

(קינדער אין א רעדעל זינגען)

ל״ג בעומר, ל״ג בעומר
ל״ג בעומר געקומען.
בעצירט איז דאָס פעלד
מיט גרינס און מיט בלומען
ל״ג בעומר, ל״ג בעומר
א יום טוב אַ שעהנער
'א שמחה א פרייד
אין די גראָזען אין בוימער.

לעהרערין: אָט אַזוי קינדערלעך. פרעהליך זאָל זיין. לוסטיג זינגט און טאנצט. היינט איז ל״ג בעומר, די איינציגע פרעהליכע מינוט אין די טרויערישע ספירה־טעג. דאָס גאַנצע לעבען, קינדערלעך איז אַזוי. איין מינוט פרייד און ליכטיגקייט אין א ים פון טרויער און פינסטערניש.

סטעפאַניע: (צו חנה׳ן) וואָס זאָגט זי די קינדער?

חנה: זי מאַכט ל״ג פאַר אַ סימבאָל פון אונזער לעבען. דאָס לעבען איז טרויעריג און טריב. שטענדיג איינגעהילט אין אַ פינסטערן וואָלקען, און געצעהלטע זענען די מינוטען פון פרייד און ליכטיגקייט אין אונזער לעבען.

לעהרערין: און ווייסט איהר קינדער, פאַרוואָס מיר פייערן ל״ג בעומר? פארוואָס מיר זענען פרעהליך אין דעם דאָזיגען טאָג?—זעצט אייך וועל איך דערצעהלען.

(די קינדער זעצען זיך אוועק, א ביסעל אָפּגעריקט אין א זייט, זעצען זיך אויך אוועק חנה, לאה און סטעפאניע).

די לעהרערין:

אַ פאַסטוכ׳ל מיט א פייפער׳ל
געוועזען איז אמאָל
געפּאַשעט האָט ער שעפּסעלעך

אין דעם שרון־טאָל
נישט געקאָנט האָט ספאַסטוכ׳ל
קיין איינציג יודיש וואָרט.
נישט געקאָנט דעם אלף־בית
פון דאַוועגען אַ וואָרט.
געפאשעט האָט ער שעפסעלעך
פון א יודישען מאַגנאט.
אַ טעכטערל, שעהן רחלע
האָט דער מאַגנאַט געהאַט.
זאָגט רחל צו דעם פאַסטוכ׳ל:
אוי פאַסטוכ׳ל דו פיין.
אַז דו וועסט די תורה לערנען
וועסטו מיינער זיין.

די קינדער: און ווי האָט געהייסען דאָס פאסטוכ׳ל?

די לעהרערין:
עקיבא הייסט דאָס פאַסטוכ׳ל
פון יודישען מאַגנאַט,
וואָס האָט א טאָכטער רחל׳ע
אַ טייערינקע געהאַט.
וויינט און זיפצט דאָס פאַסטוכ׳ל,
רחלע, אוי רחלע
איך בין שוין נישט קיין קינד
ווי קאָן איך זעצען לערנען מיך
אלף־בית אצינד.
וואָס איז דען יונג,
וואָס איז דען אלט,
ס׳ווענדעט זיך נאָר אין ווילען
אין דער שפילעוודיגער קינדהייט
אינ׳ם פייער פון דער יוגענד
אָדער זקנה־פאָדעם שטילען
שטענדיג איז צייט
צו לערנען תורה.
האָט עקיבא צוגעשוואָרען
דער שעהנער פרומער רחל
אז ער וועט זיצען לערנען תורה
פון ג—ט ברוך הוא דעם כביכול.

די קינדער: נו, וואָס איז געוואָרען לעהרערין? וואָס איז געוואָרען.

די לעהרערין: האָט רחל חתונה געהאַט מיט דעם פאסטוך עקיבא. און איהר פאָטער האָט זיך דערפון דערוויסט, האָט ער זיי ביידע ארויסגעטריבען פון שטוב און זיי זענען זעהר אָרים געוועזן.

איין קינד: א שלעכטער מענש געווען, רחל׳עס פאָטער!

די לעהרערין: ניין, נישט קיין שלעכטער מענש איז ער געווען. איהם האָט נישט געארט, וואָס עקיבא איז געווען אנ׳אָרימער פאסטוך. עס האָט איהם נאָר פערדראָסען, וואָס זיין טאָכטער האָט חתונה געהאט מיט א מענש, וואָס קאָן נישט לערנען.

חנה: (צו איהרע חבר׳טעס—לאה און סטעפאַניע) נישט קיין גאָלד און נישט קיין זילבער האָט מען פערצייטענס געשעצט אינ׳ם מענש. די תורה איז געווען דאָס וויכטיגסטע. דער וואָס האָט געקאָנט תורה איז געווען געאַכטעט. דער תנא רבי יהושע בן חנניה איז געווען אַנ׳אָרימער בעל מלאכה, א נאָדעל מאַכער, אַנדערע תנאים זענען געווען שוסטערס, קוילען־ברענער, פישערס און שיפערס, האָבען געלעבט פון אַרבייט און דאָך זענען זיי געווען געאַכטעט און געשעצט, מ׳האָט זיך צוגעהערט צו זייערע רייד.

סטעפאניע: דעמאָקראַטיזם.

לאָה: ביי אונז איז עס שוין פון לאַנג אָן געווען איינגעפיהרט. ס׳יודישע פאָלק האָט נישט געהאט קיין געלד־אַריסטאָקראַטען, קיין מאַגנאַטען. מיר האָבען פערמאָגט גייסטיגע אַריסטאָקראַטען. דער געלערנטער מענש איז געוואָרען געשעצט האָט ער געמעגט שטאַמען פון א גאַנץ אָרימער און פשוטער משפחה.

די לעהרערין: (צו די קינדער) איז עקיבא געפאָהרען אין דער ישיבה אַריין. געליטען הונגער און נויט. דאָס ווייב, די שעהנע, רייכע רחל, וואָס איז געווען פערצערטעלט פון דער היים האָט איצט געמוזט ווערען אַ וועשען, צו האָבען אויף אַ שטיקעל ברויט פאַר די הונגעריגע קינדערלעך. זי האָט אָבער אַלץ פערליב גענומען. זי האָט זיך געטרייסט דערמיט, וואָס איהר מאַן זיצט און לערנט תורה.

לאָה: (צו חנה׳ן און סטעפאַניען) ווי אנדערש זענען געווען די אמאָליגע פרויען פון די היינטיגע.

חנה: אַנדערש, אינגאַנצען אַנדערש. מיר דארפען זיך שעהמען פאַר זיי, זיי זענען העלדינס, האָבען געהאט אנ׳אידעאַל, האָבען זיך מקריב געווען פאר׳ן אידעאַל. און וואָס זענען מיר היינט?... אָבער לאָ׳מיר ווייטער הערען, וואָס די לעהרערין דערצעהלט די קינדער.

די לעהרערין: אזוי זענען אוועק 24 יאָהר. דער אָרימער׳ פאַסטוך עקיבא איז געוואָרען א גרויסער געלערנטער, א׳גרויסער תנא, מ׳האָט איהם גערופען רבי עקיבא, זיין נאָמען האָט געקלונגען איבער אלע עקען פון ארץ ישראל. דער רייכער און שטאָלצער שווער האָט זיך מיט איהם איבערגעבעטען און רחל איז געווען די גליקליכסטע פרוי אויף דער וועלט.

סטעפאניע: און איך האָב אזוי לאנג געזוכט דאָס גליק און נישט געפונען. איך האָב עס געזוכט אין די ביכער און ראָמאנען און נישט געפינען, איך האָב עס געזוכט אין די העלדען ערצעהלונגען און נישט געפינען. איך האָב קיין אידעאַל נישט געהאט — האָב איך נישט געקאָנט געפינען קיין גליק אויף דער וועלט.

חנה: רחל איז געווען גליקליך, איהר ליבע איז געווען א הייליגע און א פרומע, דעריבער איז זי געווען גליקליך. מיט שטאָלץ האָט זי זיך צוגעקוקט צו די טויזענדער תלמידים פון איהר מאַן און איהר הארץ האָט זיך געפרעהט: דאָס איז מיין ארבייט, מיט מיין גלויבען האָב איך אויפגעהויבען דעם אָרימען, אונוויסענדען פאַסטוך צו דער העכסטער הויך פון מענשליכער ווירדע און איהם געמאכט פאַר׳ן גרעסטען פאָלקס־לעהרער און פיהרער פון ישראל.

סטעפאַניא: דאָס איז וואונדערבאַר, מערקווירדיג וואונדערבאר.

די לעהרערין: רבי עקיבא האָט געהאט זעהר א סך

תלמידים, אוש 24 טויזענד. האָבען זיך אָבער די תלמידים שטענדיג ארומגעקריגט. איינער האָט נישט געהאלטען פון צווייטען, יעדער האָט געמיינט, אַז ער איז גרעסער פונ'ם אַנדערן.

לאָה: די אייפערזוכט און קנאָה ברענגען אום דעם מענש פון דער וועלט.

לעהרערין: האָט זיי ג—ט אומגעברענגט און איינמאָל האָט גאָט אַראָפּגעשיקט אַ מגפה צווישען רבי עקיבה'ס תלמידים און פון פסח ביז שבועות זענען זעהר אַ סך פון זיי אויסגעשטאָרבען. יעדען טאָג זענען אַ פּאָר געשטאָרבען.

א שילערין: מיר, לעהרערין, וועלען זיך נישט אַרומקריגען. מיר וועלען זיך שטענדיג איינס ס'אַנדערע זיין געטריי, נישט זידלען און נישט פערשעהמען.

לעהרערין: אַ ודאי אזוי דאַרף טאַקי זיין. ג—ט שטראָפט די קינדער, וואָס לעבען צווישען זיך נישט בשלום.

סטעפאַניע: אַזעלכע פשוט'ע און הארציגע ווערטער!...

לעהרערין: נאָר איין טאָג האָט ג—ט רחמנות געהאט אויף רבי עקיבא'ס תלמידים און עס איז פון זיי קיינער נישט געשטאָרבען, דאָס איז געווען אין ל"ג בעומר. האָט מען פון דעמאָלט אָן געמאַכט דעם דאָזיגען טאָג אַ יום טוב פאַר אלע יודישע קינדערלעך.

(די קינדער שטעלען זיך אויף. נעמען
זיך ארום ארעדעל און זינגען פרעהליך)
ל"ג בעומר, ל"ג בעומר
ל"ג בעומר געקומען.
בעצירט איז דאָס פעלד
מיט גרינס און מיט בלומען
ל"ג בעומר, ל"ג בעומר
א יום טוב, א וואונדער
א שמחה, א פרייד
אויף יודישע קינדער.
(פאָרהאנג)

———

עפילאָג.

(די דריי חבר'טעס חנה, לאָה און סטעפאַניע צוריק אויפ'ן פריהערדיגען בערגעל.)

חנה: אָט אזוי זעהט איהר, ליבע חבר'טעס, איז געווען פערצייטענס אַנדערע פרויען זענען געווען. אַנדערע מענשען, גליקליך געווען, און וואָס זענען מיר היינט, פרויען?

לאָה: מיר'ן זיך אליין שולדיג דערין. מיר האָבען נישט פערשטאַנען אונזער אויפגאבע, די הייליגע אויפגאַבע פון א יודישער טאָכטער.

לאָה: מיר זענען די היטערינס פונ'ם הייליגען פייער אין יעקב'ס געצעלטען. לאָ'מיר'ס נישט לאָזען אויסלעשען. זאָל יעדע יודישע טאָכטער זיצען ביים הייליגען פלאַם און אַכטונג געבען, אַז עס זאָל לייכטען און שיינען. דאָס איז אונזער הייליגע אויפגאבע אויף דער וועלט.

(אַ קיהל ווינטעל הויבט אָן צו בלאָזען. די זון זעצט זיך אָן אין וואלד. ס'ווערט דונקעל. אויף מערב-זייט וויזט זיך אַ רויטע קופערנע זון און בערויטעלט די שפּיצען פון די בוימער. די מיידלעך הייבען זיך אויף און גיהען אַראָפּ פונ'ם בערגעל)

סטעפאַניע: (טיף גערירהט, קוקט זיך אַרום און דעקלאמירט מעלאַנכאָליש) שמינו נוטרה את הכרמים, כרמי שלי לא נטורתי!

חנה: זיי נישט טרויעריג סטעפאניע. שעץ זיך גליקליך, וואָס דו ביזט געקומען צום בעוואוסטזיין, אַז ביז איצט ביזטו געווען אַ בלאָנדזשענדע פאסטושקע אין פרעמדע גערטנער, איצט וועסטו צוזאַמען מיט אונז היטען דעם אייגענעם גאָרטען.

סטעפאַניע: און צוזאַמען מיט אייך העלפען פונאַנדערבלאָזען דאָס אייביגע פייערל פונ'ם יודישען גייסט, פון דער יודישער תורה און אַכטונג געבען, ווי רחל, די טאָכטער פונ'ם רייכען מאַגנאַט, אז דער הייליגער פלאַם זאָל וואַרפען זיין הייליגען שיין אין די געצעלטען פון יעקב.

ע נ ד ע.

א. מגן.

יודישע אפאריזמען.

פון רבי ידעי' הפניני.

דער קלוגער האָט געזאָגט: האַלט דאָס נישט פאר אַ מציאָה אויב דו האָסט עפּעס ארויסגעקריגען פון א צווייטען מענש דורך מאַכען ביליג דיין זעלבסט-רעספּעקט, ווייל דאָס וואָס דו האָסט פערלוירען, איז אַ סך גרעסער ווי דאָס, וואָס דו האָסט בעקומען.

▪▪▪

פון אַלע ביטערסטע זאַכען אויף דער וועלט, איז דאָס סאַמע ביטערסטע, ווען מען מוז אָנקומען צו אַ צווייטען נאָך עפּעס.

▪▪▪

ווען דער ברייטער מוז אָנקומען צו א קאַרגען, איז דאָס אזאַ וואונד, צו וועלכער עס איז נישטאָ קיין רפואָה, ווייל ס'איז אומזיסט די מיה צו בעטען איהם!

▪▪▪

בעסער אויסצוקומען אָהן דאָס נויטווענדיגסטע, איידער בעטען עס ביי א מענש, וועלכער איז הארצלאָז און האָט נישט קיין מיטגעפיהל.

▪▪▪

איינער איז אַמאָל געקומען צו א רבין און איהם געבעטען תפלה צו טהון, אז ג—ט זאָל איהם אויסהיטען פון אָנקומען צו מענשען. „דאָס קען איך פאַר דיר נישט אויספיהרען — האָט דער רבי געענטפערט" צו מענשען מוז אָנקומען יעדער איינער, מען קען נאָר בעטען ג—ט, ער זאָל אונז אויסהיטען פון אָנקומען צו אוּנמענשען...

יודיש ת. ה.

הרב א"נ עזריקס — ניו-יאָרק.

א מעשה מיט א מוסר-השכל.

אין דער זעלבער גאס, וואו דער ווילנער גאון האָט געוואוינט, אין נישט ווייט פון איהם געווען אַנ'אָרימע אלמנה, וועלכע פלעגט האַנדלען מיט היהנער און גענז.

איינמאָל האָט זיך איהר געטראָפען צו קויפען א געשטאָפּטע פעטע גאַנז פונקט פאַר חנוכה און זי האָט געהאָפט צו מאַכען פון דער קניה אַ שעהנע פּאָר גראָשען, אין וועלכע זי האָט זיך דעמאָלס שטארק גענויטיגט. צום אומגליק אָבער האָט זיך אין דער גאנז געמאַכט אַ שאלה און אזוי ווי די אלמנה האָט גוט געקענט דעם ווילנער גאונ'ס פרוי און איז דאָרט געווען א בן בית, איז זי אַוועק צום גאון ער זאָל איהר פּסק'ענען די שאלה און די גאַנז איז טריף געוואָרען.

אַ פערצווייפעלטע און מיט אַ פערביטערט הארץ איז די אלמנה נעבעך צוריק אַהיימגעגאַנגען, טראָגענדיג די טרפה'ענע גאַנז אונטערן אָרעם. איהרע אַלע חלומות אויף די גרויסע רוחים זענען פערשוואונדען און דאָס האָט איהר פערשאַפט פיל עגמת נפש.

אויף איהר וועג אַהיים, בעגעגענט זי איינעם פון די ווילנער טרעגער, אַ פראָסטער יוד, וואָס געהט אַרומגעוויקעלט מיט אַ שטריק אויף די לענדען און וועלכער ציט זיין אָרימע חיונה פון אָבטראָגען אַ זאַק מעהל אויף די פּלייצעס, אָדער ענליכעס. ער איז זיך דאַן געשטאַנען נעבען א פלויט און געוואַרט אויף אַ קורס.

דאָס פערטרויערטע אויסזעהן פון דער אלמנה האָט איהם זעהר שטארק גערירהט און אָפּשטעלענדיג זי, האָט ער אַ פרעג געטון ביי איהר, פאַרוואָס זי זעהט אַזוי פערצווייפעלט אויס.

דערצעהלט זי איהם פון איהר אומגליק, אז זי האָט איהר גאַנץ פערמעגען אַריינגעלעגט אין אַ פעטער גאַנז און איצט האָט עס דער רב טרפה געמאַכט.

— אפשר וועט איהר מיר ווייזען די גאנז? — האָט זיך דער טרעגער גענומען בעטען ביי דער אלמנה.

— וואָס קענט איהר מיר דען העלפען? — פרעגט איהם די פרוי אַ פערוואונדערטע.

— וואָס קענט איהר דען פערלירען דערביי? — פרעגט ער זי צוריק.

אַ וואָרט אַהין, אַ וואָרט אַהער, און די אלמנה האָט איהם געוויזען די גאַנז; דער טרעגער האָט זי בעטראַכט, געזעהן די שאלה און ער רופט זיך אָפּ צו דער פרוי: — געהט צוריק צום גאון און זאָגט איהם, ער זאָל אַ קוק טהון מיט דריי שורות ווייטער ווי ער האָט געקוקט, וועט ער די גאַנז כשר מאַכען.

די אלמנה האָט אפילו שטארק געצווייפעלט אויב זיינע רייד האָבען עפּעס א ממשות, אָבער אזוי ווי זי האָט נישט געהאַט, וואָס צו פערלירען, איז זי אַוועק צוריק צום גאון און זי דערצעהלט איהם, אַז א יוד האָט איהר געזאָגט אזוי און אַזוי.

נעמט דער גאון אַרויס אַ געוויסען ספר, קוקט אריין אין איהם און ער זאָגט צו דער יודינע, אַז די גאַנז איז טאַקי כשר.

לויפט די אלמנה צוריק אַהיים א פרעהליכע און זי געפינט נאָך דעם טרעגער אויף זיין פלאַץ ווי פריהער.

— א לעבען אויף אייך, איהר האָט מיך געראַטעוועט! — זאָגט זי צו איהם מיט שמחה — דער גאון האָט טאַקי כשר געמאַכט די גאַנז.

— דערפאר, זאָגט דער טרעגער, טהוט מיר צוריק א טובה און געהט זאָגט דעם גאון ער זאָל אַריינקוקען מיט נאָך פינף שורות ווייטער.

— וואָס וועט זיין דערפון? — פרעגט די אלמנה.

— איהר וועט שוין זעהן אליין, וואָס עס וועט זיין, — ענטפערט איהר דער טרעגער.

געהט די אלמנה צוריק צום גאון און זי זאָגט איהם, אַז דער זעלבער יוד האָט געהייסען אריינקוקען מיט נאָך 5 שורות ווייטער.

גיט דער גאון ווידער אַ קוק און זאָגט זיך בתמימות, אז איצט ווייסט ער שוין טאַקי, אַז די גאנז איז טריף.

דאָ פרעגט ער זי ווער עס איז דער יוד, וועלכער שיקט זי צו איהם, ענטפערט זי, אז דאָס איז עפּעס אַ יוד אַ טרעגער.

זאָגט צו איהר דער גאון, זי זאָל געהן אויסגעפינען ריכטיג, ווער דער יוד איז און אויב מעגליך מיטברענגען איהם.

געהט די אלמנה צוריק צום טרעגער און זי דערצעהלט איהם, וואָס דער גאון האָט געזאָגט.

„ווער איך בין דאַרפסטו נישט וויסען, האָט איהר דער טרעגער געזאָגט, און אויב דו ווערסט אויסזאָגען עפּעס וועגען מיר זאָלסטו וויסען, אז דו וועסט גלייך שטאַרבען, נאָר געה זאָג דעם גאון, ער זאָל א קוק געבען מיט דריי בלעטער ווייטער, וועט ער זעהן, אַז די גאַנז איז כשר און אַזוי וועט עס שוין בלייבען.

קומט די יודינע צוריק צום גאון און זי גיט איהם איבער די רייד פון דעם טרעגער וואָרט ביי וואָרט.

גיט דער גאון אַ קוק אין ספר מיט דריי בלעטער ווייטער און ער זאָגט, אַז די גאַנז איז טאַקי כשר, אָבער איצט בעט ער די אלמנה אָנצווייזען איהם דעם יוד, און ער גיט איהר אַנ'עצה, אז זי זאָל צוריקגעהן און ווען זי וועט דערזעהן דעם יוד, זאָל זי מיט איהם געהן רעדען, דערווייל וועט ער, דער גאון נאָכגעהן פון ווייטען און זעהן ווער דער יוד איז.

אזוי איז טאַקי געווען. די אלמנה איז אַוועק צום טרעגער און זיך געשטעלט רעדען מיט איהם און דער ווילנער גאון איז געגאנגען פון דערווייטענס און האָט בעמערקט ווער דער יוד איז.

די אלמנה האָט גערעדט מיט'ן טרעגער אַ פּאָר ווערטער און איז אַוועק, נאָכהער איז אָנגעקומען דער ווילנער גאון און ער האָט גלייך פערלאנגט פון דעם טרעגער אנ'ערקלערונג ווער ער איז. דער טרעגער האָט זיך אָבער געקווענקעלט און געדרעהט און קיין ריכטיגע ערקלערונג וועגען זיך נישט בעוואָלט געבען.

— איך בין אויף דיר גוזר בגזירת הרב דמתא, האָט דער ווילנער גאון געזאָגט צו איהם, — אַז דו זאָלסט מיר דערצעהלען ווער דו ביזט און מיט וועלכען כּח האָסטו מיך געמאַכט צו בעגעהן טעות'ן אין אַ געוועהנליכער שאלה, און וואָס מיינט דאָס אַלעס?

דערהערט אַ גזירה בגזירת הרב, איז דער טרעגער ווייכער געוואָרען און גענומען רעדען דבורים:

— רבי! — האָט ער געזאָגט מיט עניוות — איהר האָט נעכטען מחדש געווען אַזעלכע חידושי תורה, וועלכע האָבען געמאַכט אין הימעל דעם גרעסטען רעש, עס האָבען זיך דאָרטען ממש געקעהרט וועלטען און איהר אַליין האָט עס די לעצטע נאַכט אויך מרגיש געווען און איהר האָט בעקומען צופיל התנשאות, אַליין נישט פיהלענדיג וועגען דעם און גרייכענדיג מעהר ווי אַ שמינית שבשמינית, וואָס דאָס מיינט אַריינפאַלען אין דער בחינה פון „אני ואפסי", האָב איך אייך היינט געוויזען, אַז אַ גאון איז אויך נישט מעהר, ווי אַ מענש און אַז איהר זאָלט נישט האַלטען פון די אַלע אייגענע חדושים ווי פון תורת משה, ווייל יעדער ילוד אשה קען מאַכען אַ טעות אין דער איינפאַכסטער זאַך.

— און דאָס איז געווען אמת! — האָט דער ווילנער גאון מיט אַ זיפץ צוגעגעבען, דערצעהלענדיג די דאָזיגע פּאַסירונג. איך האָב טאַקי יענע נאַכט פוגם געווען דורך צופיל התנשאות און איך האָב מיך צופיל געפרעהט מיט מיין כּח החדוש, פערגעסענדיג, אַז ער איז נישט מיינער!

*

וועגען דעם טרעגער דערצעהלען די ווילנער זקנים, אַז נאָכדעם ווי מען האָט איהם געזעהן רעדען צום ווילנער גאון און מען האָט עפּעס געהערט אַ פּאָר ווערטער וועגען פון דער אַלמנה, האָבען איהם אַלע גענומען, אָפּגעבען גרויס כּבוד און דאָס האָט איהם געצוואונגען צו פערלאָזען ווילנא גאָר אינגאַנצען, אַזוי אַז קיינער האָט נישט געוואוסט פון וואנען ער איז געקומען, וואוהין ער איז אוועק און ווער ער איז געווען.

ווייל כ'בין אַ יודין

א. שושנה.

1.

מיט רויזיקע עפּעלעך פּריש פון בוים געריסען, האָט מיך
מיין מוטער אין וויגעל געצירט. און ווי גאָלד-זילבער לייטערנדיג
מיין געוויסען, מיט אמת'ע וועגען אין לעבען געפיהרט. ווי
זאָל איך
דען שעלטען, ווי נעמט מען אַ קללה? ווען מענשען וואָס ליידען
זענען אַלע אויף ד'וועלט. ווען כ'וויל זיי פערברענען, ווינשען
אַ מכּל
פון שמערץ אַז כ'מוז שעלטען, מיך שוידערט ד'קעלט, כ'נעם
רויזען אין האַנד און ברעך זיי ווילד, כ'וויל אויסרייסען ביימער
מיט'ן
וואָרצעל, ווי אַ וואַסער-פאַל רויש איך און מאַך אַלע שטים
כ'וויל פערברענען אַרום מיר, מיט פייער פון האַרץ הייסען.
די גרוי-אַלטע מויערן צעלייגט און צעטרעטען, דעם שימעל
אויסראָטען
צום שפּראָצונג צום נייעם ווען כ'קלער, אין געדאַנק טהו איך
שוין איבערבעטען און זאָג: זאָל אייך אַלע זיין לחיים. — — —

2.

ווען כ'וואָלט מיט אַ האַמער צעשמעטערט דעם קאָפּ, די ווינד
אויסגעברענט
אויף שטענדיג; געלערנט נאָר ליבען, אַך, שטענדיג ווי כ'האָב
און מיט אַ תפלה צו הויבען די הענד. מיר ווילט זיך
אַראָפּוואַרפען בענדער און קייטען, לעבען אין לופטען ווי אַ פויגעל
פריי. קומען ווי ליבען, גאַנץ אַלטע צייטען, אין נאָר אַ האַלבער
זיך הערט געשריי. אָך! ווען כ'וויל זאָגען: הערט אויף שוין
צו ליידען, מאַכט מיט זיי אַלע שוין איינמאָל אַנ'עק. דאמאָלס
— מיט
כּח זיך כ'טהו בעקליידען, אין אַנדערע ווערטער זיך הערען סטעק.
כ'הייס זיי דולדען און הייס איבערטראָגען, ווען איבערטראָגען איז
נישט דאָ שוין ווי, דען פון אַלע איבעראַל געשלאָגען, געפּלאָ-
גען זענען
די טויערען פערשלאָסען, צו. כ'ווייס אַז נישט ליידען מעט מען
היינט און מאָרגען, כ'בייל די פויסטען קריץ מיט די ציין.
זאָלען די אַלע
וואָס פערשאַפען אונז זאָרגען, גליסט זיך מיר שרייען, ווי דער שניי
צוגיין, נאָר אָנטאַט שילטען כ'טהו אויף זיי וויינען...

3.

כ'שלאָג מיר אין האַרץ און כ'זאָג כ'האָב געזינדיגט, נאָר כ'ווייס
נישט
צי כ'האָב נישט אַ טעות אַמאָל. כ'זעה אַרום גריבער און,
כ'ווינש מיר טאַקע אנשטאַט זיי צו פערנעמען דעם פינסטערן
טאָהל. כ'קיש זיי
און וואַש זיי מיט טרעהרען די ווינדען, איך ווייס נישט צו
בענשען, צו
איך זאָל שעלטען. אַלע מענשען צו מיין האַרץ איך טוליע און אויף
זייער עלענד ברויזט אויף אַ גרויל. שעלטען צו בענשען? ס'פּאַלט
אויף מיין נאַקען אַ אייזערנע האַנד, דער קאָפּ ווערט צעשמע-
טערט, כ'וואַליעס
געדאַנקען פערגיסען דעם מח. עס זענען דאָך די קליינינקע,
שוואַכינקע
מענשען, וואָס קומען און נעמען פאַר זיך צו מיין כּח.

4.

כ'פּאַל אַ טויט-מידע, מיט בלאַס-טויטע ליפּן, זיי שעפּטשען
אַ תפלה, בעוועגען זיך קוים, כ'שיק זיי
אַ ברכה, ווייל אין אַ מאָרגען אַ שטילען אַ שלום-רוף
וועט דאָך פערהילכען דעם רוים. מיט רויזיקע עפּעלעך פריש
פון בוים געריסען האָט מיך מיין מוטער אין וויגעל געצירט, און
וועגען אַ ערלייזונג פאַר אַלע מענשען אין שטילע אָווענדען אַ שמועס

היימען פאַר תורה-קולטור *)

(ישיבת חכמי לובלין)

פון איש-לוי

1.

אויפ'ן טראָן פון אונזער יאָהרהונדערט זיצט אַלס הערשער דאָס פלאַכקייט. דאָס חצוניות האָט דאָס דעצירענדע וואָרט ביי היינטיגען טאָג. דאָס, וואָס שימערירט מיט גלאַנץ און מאָדעשיינקייט האָט געזיכערטען בייפאַל. דאָס חשיבות פון יעדער זאַך און וואָסער ענין עס זאָל נישט זיין איז לויט דעם ערשטען איינדרוק, וואָס דאָס a priori פון אויג בעקומט פון דעם אויבען-אויף. ס'איז די עסטעטיק פון אונדערוואַקסענע.

נישט מען זוכט תוכן, נישט מען רעספּעקטירט עס. דער געדאַנק פון אונזערע צייטגענאָסען איז אָבגעשוואַכט און ערשעפּט ביז גאָר, איבער פערשידענע סבות נישט בכּח אריינצודרינגען מיט'ן גייסט טיפער ווי כּדי-קליפּה. אינהאַלט איז אַ טריבוט פון דרך-אגב.

אינ'ם ערציהונגס-וועזען פון אונזער עפּאָכע ווערט אַלזאָ אויך געשטעלט דער טראָפּ אויפ'ן יפיפותו של יפת.

שול-אינטערנאַטען — לוקסוס-פּאַלאַצען. די שילער — געצעהלטע בני מלכים. אָבער די אינטעלעקטועלע זייט פון די אַביטוריענטען — גאָרנישט איי-איי. דאָס אַמאָליגע שטרענגקייט פון לעהרער —פערטרעטען דורך לינדקייט און שפּילצייג. נישט מען שטודירט,—פערביי יענע צייטען! — דעם תלמיד ווערט מיט חנ'דלעך איינגעכשופט דער אונטערריכט, כּלאַחר-יד.

נישט אומזיסט לויפט היינט מעהר גערן דאָס קינד אין שול: עס לויפט מיט חשק אין זיין אנגענעהמסטען פערווייליגונגס אָרט.

דאָס איז עס אויך דער בעדייטענדסטער גורם, וואָס האָט געמאַכט שיטערער די רייהען פון אונזערע טראַדיציאָנעלע חדרים און ישיבות כּלפּי די פריהערדיגע דורות.

דער דראַנג נאָכ'ן אויסערליכען עפעקט האָט זיך אויך אריינגעקריגען אין פרומע הייזער..

די פרימיטיוויטעט און אָרימע בעשיידענקייט פון אונזערע פאָלקסטימליכע תורה-אַנשטאַלטען שאָקירט אפילו אונזערס אַ מענשען, וועלכער ווערט אונבעמערקט אָנגעשטעקט מיט צייט-גייסט-באַצילען.

אַ פשיטא שוין, אַז דעם לגמרי נאָך אונוויסענדען קינד, צי אפילו דער מאַמען, ווען זי איז בנוגע יודישקייט אויך נישט ווייניגער אונוויסענד, רופט און רייצט דאָס מאָדערנע ערציהונגס הויז מיט די פערפיהר-ליכטלעך פון גלאַנץ און פערגעניגענס-פולע מעגליכקייטען.

אָט איז די געשיכטע פונ'ם אָבפּאַל-פּראָצעס ביים חרדישען יודענטום.

ערשט, לאָמיר מודה זיין, די אַנאַרכיע, וואָס האָט אַזוי ביי אונז זיך צוואַקסען אין תוכן-הלמוד. מלמדים-דיסקוואַליפיצירטע, אונבערופענע. סדר הלמוד—ווילד און ווילקירליך.

האָט אַזאַ הפקרות געקאָנט הויבען דעם פּרעסטיזש פון אונזער חנוך-וועזען אין די אויגען פון דער יוגענד און מכּל-שכּן אין די אויגען פון דער פרעמדער אַרומיגקייט?

און „לא תהא כהנת כפונדקת". פאַרוואָס עפּעס זיי, די סטודענטישע ליידיג-געהער —וואָס מיינען אַלס תכלית פון שטודיום זייער אינדיווידועלען וואוילהאָבען—אַקאַדעמישע היימען פון פערשווענדערישער רייכקייט און דער תורה-יוגענד —וואָס קאָנען היינט נישט אויסען-זיין צו קאַריערירען אַ דאַנק זייער לערנען — נאָר ענגע חושכ'דיגע רוימען? פאַרוואָס זאָל דוקא דאָס גוטע קינד פון יודישען פאָלק, ווען עס וויל זיך פערפאָלקאָמען אין ידיעות-התורה, מוזען ליידען עלענד און נויט, געפּייניגט און פערשוואַרצט ווערען אהן אַ לעפעל וואַרימס, אָהן ווי דעם קאָפּ אָנצושפּאַרען? פאַרוואָס?!

פאַרוואָס נישט אויסבויען אַזאַ היים פאַר דער תורה און איהרע איבערגעגעבענע פאָרשער, וואָס זאָל געבען אַ ענטפער אויף די אַלע אָנגעוועהטאָגטע פראַגען?

ווען איהר פערשטעהט און ווילט אויפריכטיג קאָן דאָס לייכט פערווירקליכט ווערען— לשם ולתפארת.

אַזוי איז דער פּראָלאָג פון „ישיבת-חכמי-לובלין". מען מוז ראַטעווען וואָס גיכער.

חנוך איז צוקונפט פאַר אַ פאָלק. אַלזאָ ראַטעווען, אָבער ראַדיקאַל. מיט קונסטליכע מיטלען געהט נאָר צו פערשלעפען אַ מחלה, אָבער נישט צו בענייען אַ פריש לעבען.

היינט דאַרף מען דאָך אַלע די דערמאָנטע דעפעקטען פולקאָם בעזייטיגען; מיט'ן שורש אויסוואָרצלען.

דער למוד פּראָגראַם מוז גערעגעלט ווערען דורך אַ פעהיגע און געבענשטע האַנד.

(המשך קומט)

---

*) צוויי הויכע חנוך-אַנשטאַלטען בויען זיך אין פּוילען. ביידע, יעדער אין זיין מין איז אייגענאַרטיג און עפּאָכע מאַכענד פאַר'ן רעאָרגאַניזירען דאָס רעליגיעזע חנוך-וועזען. מיר גיבען איצט דאָס ערשטע אַרטיקעל וועגען ישיבת חכמי לובלין און אין קינפטיגען נומער—וועגען בית-יעקב-סעמינאַר פאַר אונזערע ערציהערינס.

רעדאַקציע

געפיהרט, זי האָט די קליינע הענטלעך מיינע צו אַ תפלה צוזאַמען געלייגט: געב כּח ג—ט, פאַר שטיינער ברוט, דיך צו דערקענען אין פאַר דעם גוטען ס'לעבען שענקען צו קענען—די ווערטער האָט זי אין מיין מויל געלייגט. ווי גאָלד און זילבער מיין נשמה געלייטערט, מיט אמת'ע וועגען אין לעבען געפיהרט, פון שמוץ און לייכטזין מיך דערווייטערט ביז כ'האָב די גרויסקייט פון ליעבע דערשפּירט. ווי קען איך יעצט שעלטען ווען כ'האָב נישט געלערנט, און שטאָטס
אַ קללה אַ ברכה איך שיק.
נין כ'קען נישט שעלטען, איך זאָל נישט שעלטען, ווייל — כ'בין אַ
יודין!

ono zaiste szczęśliwe.

Lecz nadszedł okropny czas. Owoce palmowe nichciały chwalić Boga, nie dziękowały już za szczęśliwą krainę i byt. Postanowił tedy Bóg je ukarać. A straszna to była kara. Wyrwano brutalnie królewskie drzewo z odwiecznego siedliska, znieważono je. Z dnia na dzień przesadzano w inne miejsce. Po drodze pogubiło drzewo wiele ze swych owoców i straciło wiele z swej chwały. Wreszcze po długiej tułaczce przesadzono je nareszcie na tę okropną pustynię.

Z początku pustynni mocarze wrogiem okiem patrzyli na obcego przybysz. Niejednokrotnie zmawiali się i zwartą lawiną ruszali na przybysza wioząc mu śmierć i zagładę. Straszne okresy przeżywało wspaniałe drzewo przyzwyczajone do słonecznej krainy. Ale zawsze miłosierny Pan Bóg osłania je opiekunczeniu skrzydłami, a ci wielcy mocarze ustępują upokorzeni własną niemocą.

Szumi jeszcze królewska palma, śpiewają jeszcze srebrnopióre ptaki, o niedoli i nieszczęścin swem wreszcze zakańczają swe opowiadanie pieśnią do Pana Boga. W pieśni tej proszą Go aby zlitował się, nad palmą, przesadził ją do szczęśliwej krainy i wybaczył jej grzechy.

Łódź.

Rebeka.
kl, VI b.

הײמעז פאר תורה=קולטור.

(המשך פון זײט צו)

אַלע תקונים מוזען געאָרדענט װערען דורך אַ איבעראַל אַנערקענטע, פיעלבעגאַבטע פערזענליכקײט.

האָט די השגחה צוגעגרײט אין דער ריכטיגער צײט דעם ריכטיגען מאַן אויפ׳ן ריכטיגען פלאַץ.

אָט אין דאָס שײכות פונ׳ם גרויסען גאון רבי מאיר שפּיראָ צום גראַנדיעזען היכל פון „ישיבת חכמי לובלין”.

די נויטװענדיגקײט איז אַלזאָ שאַרף-דרינגענד און דערבײ אַזוי פשוט=פערשטענדליך.

דער בנין האַלט טאַקי קירץ פאַר זײן פערענדיגונג. דער שטאָדט לאָדז איז געגעבען די מעגליכקײט צו זײן דער מכה-בפטיש פון דאָזיגען רוהם-װערק.

װעט דען אַ מענש מיט אַ יודיש-גליענדען ניצוץ נישט אײלען בײצושטײערען מיט עפּיס צום דאָזיגען געשיכטליכען אַקט.

אַלע לאָמיר ציגעל טראָגען צום בנין פון דער יודישער צוקונפט; צום מאָנומענט פון נצחיות-ישראל.

לאָמיר צוהעלפען, יעדער מיט װאָס נאָר מעגליך, צו דער שענסטער פערװירקליכונג פון אַ אַלטען חלום:

עס בויט זיך אַ סורא-פומבדיתא, װאָס װעט אָהן צװײפעל װערען אין דער צוקונפט אַ הערליכער קדוש-השם.

װער מײט אַ יודיש האַרץ — צו דער דערהויבענער און אַזוי הײליגער אַרבײט!

דאָס פערענדיגען דעם בוי פון
בית=יעקב=סעמינאר
ליגט אין אינטערעס פון גאַנצען
רעליגיעזען יודענטום!

י. גרינבערג
װסכאַדניא 45, טעלעפאָן 90=31.
דרוקערײ
און ליטאגראַפיע
פערטיגט אויס אַלער אַרט דרוק-אַרבײט. די דרוקערײ איז מאָדערן אײנגעאָרדענט פאַר יודישע צײטשריפטען, זאַמעלביכער און צײטונגען.

לעזט און אַבאָנירט דעם
„בית=יעקב=זשורנאל”

האָסטו שוין אויסגעקויפט
אַ בוי=שטײן?

נאַטורװיסענשאַפט אין ליכט פון יודענטום.

פון פּראָפ. דר. אלי׳ פינק,—בערלין

(ערשטע פאָרטזעצונג)

ג.

די טעאָריע װעגען ליכט.

איך װעל אויסמײדען צו ברענגען פיל בײשפּילען װעגען דער פערגענגליכקײט פון נאַטורװיסענשאַפטליכע טעאָריעס, פון די אַזוי גערופענע „היפּאָטעזען אין דער נאַטורװיסענשאַפט” און איך װעל זיך בעגניגען נאָר מיט אײנ=אײנציגען פון זײ — מיט דער טעאָריע װעגען ליכט (לײכטען, ליכטיגקײט).

לכתחלת האָט מען דעם װעזען פון ליכט געהאַלטען פאַר אַזא שטאָף, װאָס דער לײכטענדיגער קערפּער שיקט פון זיך אַרויס; שפּעטער אָבער, װען מ׳האָט קענען געלערנט די ערשײנונגען פון אינטערפערענץ, װען מ׳איז דערגאַנגען, אַז אויב צו ליכט װערט צוגעברענט נאָך ליכט, קען עס גאָר פער-אורזאַכען אַ פערטונקעלונג. — איז מען איבערגעגאַנגען צו דער אַזוי גערופענער אונדולאַציע=היפּאָטעזע, װאָס בעדײט: מ׳האָט אָנגענומען די השערה, אַז דעם גאַנצען חלל פון דער װעלט פילט אָן אַזא מין עטער און דאָס ליכט װערט פעראורזאַכט דורך דעם בעװעגען זיך, דורך דעם פאָרען פון לײכטענדיגען קערפּער, װען ער קומט אין בעריהרונג מיט׳ן דאָזיגען עטער. בײם הײנטיגען טאָג אָבער הערשט אין דער װיסענשאַפט די היפּאָטעזע פון מאַקסװעל׳ן, װעלכער דערזעהט אין ליכט עלעקטרישע בעװעגונגען, עלעקטרישע פאָרענישען.

טאָ צי קען מען דען זאָגען, אַז די דאָזיגע אַלע פריהער געהאַלטענע און שפּעטער אָבגעװאָרפענע היפּאָטעזען זענען געװען נאַריש און אָהן שום נוצען?

נײן, בשום אופן ואופן נישט! דער פיזיקער פרענזעל למשל, װעלכער האָט דאָס ליכט געהאַלטען פאַר בעװעגונגען פון עטער, װי מיר האָבען ערשט דערמאָנט, האָט בײם בעטראַכטען זײן דאָזיגע טעאָריע גאָרנישט געהאַט פאַר די אויגען דעם ציל אויסצופאָרשען, אויב ס׳איז אמת פערהאַן אַזא עטער אינ׳ם חלל פון דער װעלט, נאָר ער איז דערמיט בלויז אויסען געװען פאָראויס צו זעהן די אָפּטישע ערשײנונגען. און אָט דעם דאָזיגען צװעק בעררגרינדעט נאָך הײנט זײן היפּאָטעזע גראָד װי פאַר מאַקסװעל׳ן; װאָרום אין גרונד גענומען זאָגט דאָך נישט פרענזעלס דאָזיגע היפּאָטעזע עפּעס אַנדערש, װי אַז צװישען אײן געװיסען „עפּעס” און אַ צװײטען „עפּעס”, עקזיסטירט אַ געזעצמעסיגע בעציהונג. דער חילוק דערבײ איז נאָר בלויז דער, װאָס פריהער איז דאָס דאָזיגע אומקלאָרע „עפּעס” בעצײכענט געװאָרען מיט׳ן װאָרט „בעװעגונג”, און יעצט װערט עס אָנגערופען „עלעקטרישער שטראָם” װײל אין דער אמת׳ן גענומען, זענען דאָך בײדע דאָזיגע בעצײכנונגען, אַי „בעװעגונג” און אַי „עלעקטרישער שטראָם”, נישט=מעהר װי בילדער, װאָס װערען בענוצט אָנשטאָט דעם אמת׳ן געגענשטאַנד.

דער עצם מהות אָבער דערפון װעט פאַר אונז אײביג בלײבען פערהוילען, װי אונזער תורה הקדושה מײנט עס מיט די װערטער: „הנסתרות לד׳ אלקנו”. און װאָס מיר קענען יאָ בעגרײפען דערין איז דאָס, אַז עס זענען בנמצא אמת׳ע בעצירונגען צװישען די דאָזיגע װירקליכע אָביעקטען און ס׳קומט נאָר אָן דערויף, װאָס די װיסענשאַפט טהוט די דאָזיגע זעלבע בעציהונגען בעצײכענען מיט בילדער, װאָס זי טהוט געצװאונגענערהײט בענוצען אָנשטאָט געגענשטאַנדען.

ד.

בילדלעכע היפּאָטעזען.

און מיר זאָגען דעריבער טאַקי: אויב, למשל, אַ געװיסער פאָרשער ערקלערט, אַז די גאַנצע פיזיק בערוהט בלויז אויף די געגענזײטיגע שטויסען פון די אַטאָמען, קען עס זײן גאַנץ ריכטיג, אויב ער מײנט נישט דערמיט צו זאָגען עפּעס אַנדערש, װי אַז צװישען די פיזיקאַלישע ערשײנונגען עקזיסטירען אויך די זעלבע בעציהונגען, װאָס צװישען די געגענזײטיגע שטויסען פון אַ גרויסער צאָהל באַלעמ׳ס. אָט אַזעלכע היפּאָטעזען, װאָס קענען האָבען נאָר אַ בילדליכען זין, — זײ נוצען דעם מענשליכען גײסט דורך דער הויכער בעפרידיגונג, װאָס זײ פערשאַפען דעם פאָרשענדען פערשטאַנד און זײ שאָדענען אויך נישט די רעליגיעזע געפיהלען, װאָרום זײ זענען דערצו פולקאָם גלײכגילטיג.

און דאָס טאַקי בלײבט אויך גענצליך אונבעריהרט, אפילו װען געװיסע טעאָריעס, װעלכע מ׳האָט שוין געהאַלטען פאַר ענטגילטיג אויפגעגעבענע און אָבגעדאַנקטע, שטעהען פּלוצים אויף תחיית=המתים פון זײער אַש און הויבען אָן אַ נײ לעבען. װאָרום זײ האָבען דאָך טאַקי געברענגט צום אויסדרוק װירקליכע בעציהונגען און אַזוי=אַרום האָבען זײ ממילא גאָרנישט אויפגעהערט צו עקזיסטירען, אפילו װען מיר האָבען שוין געמײנט, אַז מיר קענען די זעלבע בעציהונגען, צוליב װאָס׳ערע ס׳איז נישט סבות, אויסדרוקען אין אַ אַנדערער שפּראַך=פאָרם.

יודיש: ק. נעמיראָװער, לאָדז.

ערב פריהלינג.

געװידמעט צ. ר.

גײ אויף, מײן קרישטאַל=הימן, דו גליקליכסטער, שעהנסטער:
איך שפּאַלט מײן נשמה, װי טירן און פענסטער,
װאָס פראַלן זיך אויף קעגן פריהלינג!
כ׳װיל דיך אַרומנעמען, ערד, און דיך קושן,
כ׳װיל האַלזן דיך, זון, און אײך, בלאָ=טיפענישען
כ׳װיל האַלזן און קושן דיך, קאָסמאָס!
און אויסשפּרײטן ד׳אָרעמס און בענשן און בענשן
די שטײנער, די בײמער, די חיות, די מענשן
מיט אײביקער, אײביקער יונגשאַפט!

גלינאַ, ניסן תרפ״ח.

אהרינג.

OFIARY

SAMUEL NADLER.

1.

..I zejdą złote dni,
I przyjdzie złoty kres,
I rzekną: Duszo, wzbij
I padołu łez
I krwi
Podniebny, nieskończony wzlot!

2.

A z ziemią pozostało
To nędzne, marne ciało
Rozkładu, brzydoty;
W grób się dąb wkorzenił
I bujnie zazielenił...

3.

Módlmy się cicho a módlmy —
Oto godzina nadchodzi
Wielkich, tajemnych objawień:
Nowe wcielenie się rodzi!

4.

Krzyk urywany, porodny...
Jęki rozdarte, wołanie...
Westchnienia — wstrząsy głębinne...
I ból... i wyczerpanie...

5.

Czytajmy psalmy, czytajmy —
Wybiła godzina wielka:
Z Dziewicy, z Kobiety, z Żony
Rodzi się Rodzicielka...

6.

I przyjdą nowe dni...
Gdy przyjdzie nowy świt —
A wiosny wiatrów wiew
Wyśle, jak wici zew,
To światło w święty świat...
Roztętni potęgą tęcz
Ten cudów cud
I cnota cnót
„Przymierze"
Boga z Człowiekiem-Wnętrz,
Radością raju rad...

7.

A On,
Znów wcielon w ciała cieśń,
Ów światła złoży świat
W ofierze,
Jak pieśń,
Jak kwiat,
Przed Boży, święty Tron..

Gliniamy.

Z wycieczek szkolnych.

Moje wrażenia z wystawy roślin i zwierząt.

Dnia 3. XI. zwiedziłam wraz z całą klasą wystawę roślin i zwierząt. Ogromne wrażenie uczynił na mnie ten przybytek obcych dla mnie stworzeń. Zamyślona, gładziłam ręką sarenkę i mimowoli pomyślałam: Ile gorzkich chwil musiało przebyć to lękliwe i łagodne stworzenie, zanim przywykło do tego hałasu i gwaru. Dziecko lasu i puszczy za ciasnym ogrodzeniem w dusznym pokoju, niczem nie przypominający lasu!

Oto klatka z lisemi, sławnymi i szkodnikami Zwierzęta te czynią wrażenie biernych i zrezygnowanych. Tylko czasem, gdy ktoś je podrażni potrząsną groźnie kitą, lecz spojrzawszy na kraty klatki, opuszczają je smutnie. Strasznie żal mi się zrobiło tych biednych stworzeń zmuszonych wyrzec się cichego, spokojnego życia leśnego, tych długich ciepłych nocy letnich i tylu innych przyjemności. Miałam wrażenie, iż w oczach ich czytam niemą i żałosną skargę i jakby prośbę o pomoc.— Biedne stworzenia, nie mogę ulżyć waszej doli!

Szczególnie zachwycałam się cudownemi i różnobarwnymi ptakami, które siedziały w klatkach na drzewach. Przedstawiały one czarujący widok. Świergotały i kręciły się po klatce, a czasem przypominając sobie dnie swobody, siadały i tęskną myślą unosiły się ku nim.

Do pokoju, w którym stały martwe ptaki, weszłam cicho. Miałam wrażenie, że te piękne ptaki śpią, i nie można ich obudzić.

Ci władcy przestrzeni stali szeregiem, patrząc hen! gdzieś w dal, martwemi, szklanemi źrenicami. O czem one śnią? Czy o tych chwilach, gdy rozpościerając skrzydła, wznosiły się ku górze, wyżej, wyżej tocząc dumnem spojrzeniem po ziemi. Biedne, nie wrócą już wam te czasy.

Smutno i ciężko na sercu mi tam było. W pokojach panowała atmosfera przygnębienia i niewoli.

W niewesołem usposobieniu z szczególnem wrażeniem w duszy, wróciłam do szkoły.

Łódź.

R. PERLÓWNA.
kl. VI b.

....

Moje wrażenia z wystawy obrazów M. Minkowskiego.

Onegdaj byłam wraz ze szkołą na wystawie obrazów p. Minkowskiego. Wszystkie obrazy były tak piękne, że nie wiedziałam na który wpierw zwrócić uwagę.

Ze wszystkich jednak obrazów najwięcej mi się podobał obraz, który przedstawiał „Dom bez matki." Na obrazie tym widać było ubogą, zaniedbaną izdebkę.

W izbie nie było wcale sprzętów tylko w kącie, pokoju stało łóżko, tak niezręcznie zasłane, iż zaraz poznać było, że to nie gospodyni je ścieliła. Na małej kuchence stały zasmolone garnki, w których jednak nic się nie gotowało. Wszędzie panował nieład i jakaś pustka wiała z mieszkania.

W drewnianej starej kołysce leżało małe dziecko, które widocznie dopiero usnęło, bo ojciec, siedząc na niskim stołeczku kołysał je jeszcze.

Był to człowiek wybladły i chudy, siedział smutny i przygnębiony, i jakby złamany nieszczęściem.

Przy ojcu stało drugie dziecko boso i w podartej sukience. Dziecko to było blade i chorowite i tuliło się do ojca jakby u niego szukało opieki, gdyż czuło brak matki. Najstarszy chłopiec czytał biblję i też miał zbiedzony wygląd. Poznać było, że i on czuł swoje sieroctwo, gdyż siedział stroskany i nieszczęśliwy jak ojciec.

Obraz ten jak i inne utkwiły mi w pamięci przez treść jaką przedstawiały sobą i przez artystyczne ujęcie.

Łódź,

WAJNTRAUB.
kl. IV b.

„Drzewo Pustyni"

Na ogromnym bezmiarze pustynnym, znajdowała się maleńka oaza. Całą prawie oazę zajmowała potężna, wiecznie pokryta owocami palma. Jak okiem sięgnąć wokoło niej. piętrzyły się gorące piaski pustynne gotowe w każdej chwili zasypać, zmiażdżyć i wziąść, w swe uściski królewskie drzewo. Lecz ono stało dumne, wyniosłe, z gałęźmi wysoko podniesionemi ku niebu, jakby stamtąd czerpało otuchę do dalszej walki z mocarzami pustynnymi.

Rosło wspaniale, górując nad niziną pustynną, nad lichemi krzaczkami, któremi gdzieniegdzie pustynia była usiana.

Lecz dziwne to było drzewo i cudowną moc w sobie miało. Zdarzało się, iż spragniony i strudzony podróżny, błądzący po pustyni dostrzegał zdala wspaniałe drzewo. Biega więc ku niemu radośnie, jako ku jedynej desce wzbawienia. A gdy był on bardzo spragniony, wtedy drzewo schylało jedną ze swych gałęzi, a podróżny mógł się raczyć jej owocem. I wtedy stawała się z nim rzecz dziwna. Dopiero co tak zmęczony, uczuwał się rzeźki i silny. Uczuwał w sobie dziwną energję, chęć czynienia dalszych uczynków, i pomagania bliźnim. Szedł więc dalej, chwaląc Stwórcę tego drzewa, gdyż przeczuwał w nim Pana potężnego i wielkiego. Przychodzili do tego drzewa ludzie schorzali i nieszczęśliwi. Lecz zaledwie dotknęli owoców, zapominali o własnej chorobie i nieszczęściu, i uczuwali się zdrowymi i silnymi.

Rosła więc sława cudownego drzewa i szeroko rozlewała się po świecie. Przychodzili ciekawi przypatrzyć się czarodziejskiej palmie. Lecz niekażden mógł raczyć się jej owocami. Tylko najbardziej spragnieni, mogli dosięgnąć jej gałęzi.

Czasami też gdy wiaterek lekki zawiał, poruszało się królewskie drzewo i szmerem swych liści opowiadało historję swego życia. I płynęło wdal, na skrzydłach wiatru opowiadanie cudowne i zamieniało się w srebrnopióre ptaki, które rozlatywały się, hen! aż na krańce pustynne, świergotem swym powtarzając oną historję.

A brzmiała ona następująco. Bóg Pan, nad Pany stworzył piękny wiecznie kwitnący ogród i zasadził w nim ową palm[illegible] Słońce jej wiecznie przygrzewało, łagodny wiatere[illegible] chłodził, czysta woda źródlana poiła. I było ono sz[illegible]śliwe, i stało dumne i niezachwiane, potężnemi ko[illegible]eniami mocno tr[illegible]
gosłowionej ziemi. Szmerem swych liści i owoców chwaliło Potężnego Stwórcę, a pieśń owa coraz bardziej potężniała, dosięgając aż do tronu Pana. Radował się Pan Wszechmocny ze s[illegible]
eszcze więcej promieni na szczęśliwe drzewo. A było

בעשלוסען פונ'ם אגודיסטישען צענטראַל־ראַט־צוזאַמענפאהר.

אויף די צענטראַל־ראַט־זיצונגען פון אגודת ישראל אין פוילען, וואָס איז פאָרגעקומען ב׳—ג׳ אייר זײַנען אָנגענומען פאָלגענדע רעזאָלוציעס וועגען חנוך בכלל און וועגען בית־יעקב און בנות אגודת ישראל בעוועגונג בפרט.

1) דער צ. ר. ערקלערט אַז די אָרטאָדאָקסיע בעטראַכט דאָס רעליגיעזע שול־וועזען אַלס די נשמה פון יודישען פאָלק און זי וועט זיך דעריבער געגענשטעלען מיט דער גאַנצער קראַפט, געגען יעדען פרוב אָט דאָס שול־וועזען צו שאָדענען.

דער צ. ר. ערקלערט, אַז די רעגיליעזע לעהרער פון די פּאָוושעכנע שולען, וועלכע פיהרען זיך אין לעבען אנטי־רעליגיעז און פאַשען די קינדער מיט אַפּקורסות — איז זייער לעהרע העכסט־שעדליך פאַר די רעליגיעזע ערציהונג פון די יודישע קינדער און עס איז נישט דערלאָזבאַר פון פעדאַגאָגישען שטאַנד־פונקט, אַזוי, אַז ס׳איז בעסער איינגאַנצען אָהן דעם רעליגיאָ־למוד, איידער אַזאַ „רעליגיע" און אַזאַלכע לעהרער.

דער צ. ר. פאָדערט דעריבער אויף דעם צ. ק. צו שטע־הען אויף דער וואַך, אַז בנוגע אַלעם, וואָס עס ווערט געטון מצד דער רעגירונג אויפ׳ן געביט פון רעליגיעזער לעהרע — זאָל זי זיך רעכענען מיט דער מיינונג פון די אָרטאָדאָקסישע פאָר־שטעהער, פון די אגודת הרבנים און אגודת ישראל.

3) דער צ. ר. פאָדערט אויף דעם צ. ק. צו פערווירקליכען ווי אַמשנעלסטען די שוין לאַנג אָנגענומענע החלטה, וועגען רופען אַ חנוך־קאָנפערענץ און שאַפען אַ אָרטאָדאָקסישע שול־אָרגאַ־ניזאַציע.

4) דער צ. ר. בעפאָלמעכטיגט דעם צ. ק. צו לעגאַליזירען דעם „קרן התורה" אין פוילען און בעשליסט אַז אויפ׳ן נאָמען פון קרן־התורה, זאָל אנטאַבילירט ווערען דער בנין פון בית־יעקב־סעמינאַר אין קראָקאָ.

5) דער צ. ר. פאָדערט אויף די חנוך־צענטראַלע ביי דער אגודת־ישראל אין פוילען, אויפמערקזאַם צו מאַכען אַלע אָרטאָ־דאָקסישע חנוך־אינסטיטוציעס אין פוילען אויף דער מעגליכקייט צו בעקומען סובסידיעס פון די מאַגיסטראַטען פאַר זייערע אַנ־שטאַלטען און זיי אין דעם ענין צו דינען מיט אַלע נויטיגע אינ־פאָרמאַציעס און הילף.

6) דער צ. ר. פאָדערט אויף די חנוך־צענטראַלע צו גרינ־דען אַ געזעלשאַפט פאַר זומער־קאָלאָניעס פון אָרטאָדאָקסישע אַנשטאַלטען, וועלכע זאָלען דאָס אָרגאַניזירען און די געהעריגע מיטלען דערצו געפינען.

7) דער צ. ר. פאָדערט אויף דעם ועד־הפועל צו ווירקען אויף די גדולי התורה און אדמורי״ם שליט״א, דאָס זיי זאָלען אַרויסגעבען אַ הייסען אויפרוף לטובת די בית־יעקב־שולען און רופען די אָרטאָדאָקסישע יודען צו שיקען זייערע קינדער אין די דאָזיגע שולען און זיי בכלל אונטערשטיצען.

8) דער צ. ר. בעגריסט די שאַפונג פון דער אָרגאַניזאַציע „יהודית" פאַר רעליגיעזער טעכטער־ערציהונג און ווינשט אַז דער צ. ק. זאָל די אָרגאַניזאַציע אונטערשטיצען און פערברייטערען.

בנות אגודת ישראל.

9) דער צ. ר. אנערקענט די נויטווענדיגקייט און נוצליכ־קייט פון דער בעוועגונג „בנות אגודת ישראל", בכדי צו שטאַר־קען דעם רעליגיעזען גייסט צווישען דער פרויען־יוגענד.

10) דער צ. ר. פאָדערט אויף דעם צ. ק. נאָכצופאָלגען די בנות־בעוועגונג, זי ווי געהעריג שטיצען און צוהעלפען דאָס צושטאַנדבריינגען דעם „פיהרערין־קורס".

11) דער צ. ר. פּראָטעסטירט אַמשאַרפסטען געגען די אָרטאָדאָקסישע יחידים וואָס שיקען זייערע קינדער, בפרט טעכטער אין פרייע שולען. די אגודות אין די שטעדט זענען מחויב אין דער הינזיכט צו ווירקען און אָננעמען מיטלען דערצו.

פרעסע און ליטעראַטור.

דער צ. ר. פאָדערט אויף צו פערשפרייטען אין יעדען יו־דישען הויז די איינציגע אָרט. צייטונג „דער יוד" און לעגט אַרויף אַ פליכט אויף אַלע אגודה־אינסטיטוציעס צו אַבאָנירען די וואָכענבלעטער און מאָנאַטשריפטען, וואָס דינען די אינטערעסען פון אָרט. יודענטום, ווי „דער יודישער וועג" (קראָקאָ), „דאָס יודישע וואָכענבלאַט" (בענדין), „אונזער וועג" (שעדלעץ), „דאָס וואָרט" (ווילנאָ), „דגלנו" (וואַרשאָ), „בית־יעקב־זשורנאַל" (לאָדז).

גאַנץ בעזונדער פאָדערט אויף דער צ. ר. דעם ועד הפועל צו שטיצען יעדע אונטערנעמונג פון אָרט. ליטעראַטור און ספע־ציעל אויפ׳ן חנוך־געביט.

קאָרעספּאָנדענציעס.

בעלכאַטאָוו. פערגאַנגענעם חוהמ״פ האָט די היגע „בנות"־גרופּע איינגעאָרדענט אַ יובילעאום־פייערונג צו איהר עק־זיסטענץ, צו וועלכער ס׳זענען געקומען אַ גרויסע צאָהל געסט. — די פערזאַמלונג עפענט פרל. קאדזיאל, נאָך וועלכער ס׳נעמט ס׳וואָרט פרל. סטאַראָווינסקאַ. ביידע רעד. שטעלען זיך אָפּ אויף דער בעדייטונג פון דער „בנות"־בעוועגונג. ס׳רעדט צום סוף אויך פרל. נאָווימיאַסט, די לעהרערין פון „בית־יעקב"־שולע און „בנות"־פיהרערין, און אַפּעלירט צו די פערזאַמעלטע אַז זיי זאָלען אונ־טערשטיצען די אָרט. פרויען־בעוועגונג. ס׳ווערען אויך פאָרגעלע־זען בעגריסונגען פון צ. ס. פון בנות אגודת ישראל אין פוילען, ועד הפועל פון אגודת ישראל און פון מענער־ראַט. — מאָנטאָג חוהמ״פ איז אויך ביי אונז פאָרגעקומען די אַלגעמיינע יעהרליכע פערזאַמלונג פון אונזער בנות־אָרגאַניזאַציע. נאָכ׳ן אויסהערען די בעריכטען פון דער טעטיגקייט איז אויסגעוועהלט געוואָרען אַ פרישע פערוואַלטונג: פאָרזיצ. פרל. נאָווימיאַסט, ווי אויך די פרל. קאדזיאל, שאַטאַן, סטאַראָווינסקאַ, שטייער, אַקערמאַן, פּאַס־מאַניק און יאַנאָווסקאַ. ס׳ווערט דאַן אויסגעדריקט אַ דאַנק: די אַלטע פערוואַלטונג ווי אויך דעם צענטער. סעקרעטאַריאַט אין לאָדז פאַר זייערע לייסטונגען פאַר׳ן „בנות"־געדאַנק.

אַ בעזונדערען דאַנק דריקען מיר אויס דעם מענער־ראַט ובפרט, דעם ה׳ פּ ר ע נ ק ע ל פאַר זייערע מיהפולע לייסטונגען לטובת אונזער אָרגאַניזאַציע.

פּ ר ז ע ד ב אָ ר ז. זונטאָג חוהמ״פ איז לויט דער איניציאַ־טיוו פון דער היגער בנות־פערוואַלטונג גערופען געוואָרען אַ גרעסערע בעראַטונג, געווידמעט דאָס פערשטאַרקען די בית־יעקב־שולע. אין רעזולטאַט איז געשאַפען אַ פרויען־קאָמיטעט פאַר דער שולע: פר. בלאַס – פּאָרזיצערין און די פרויען: ווי־שינסקאַ, צוקער, פרל. באָרוך, פרל. פרידריך און פרל. צוקער. אויף דער זעלבער זיצונג זענען באַלד צוטיילט געוואָרען 20

(ענדע 4 זייט הילע).

WSCHÓD

Łódź, w maju 1928 r.

ב״ה לאָדז, אייר תרפ״ח

Religja a nacjonalizm w Żydostwie.

I

Żyjąc od lat tysięcy w rozprószeniu, są Żydzi najbardziej wystawieni na działanie rozmaitych wpływów i czynników, a zarazem najmniej — w dzisiejszej fazie naszego rozwoju — zabezpieczeni przed szkodliwością ich skutków. A jedyna twierdza naszego narodowego bytu, twierdza broniona i ocalona poświęceniem się długich pokoleń męczenników-obrońców, — zostaje osłabiona przez czynników wewnętrznych. Religja, jej krzewiciele i przedstawiciele, stali się przedmiotem zaciekłych wprost ataków ze strony burzycieli wewnętrznych, mieniących się „obrońcami narodowymi". —

Nasuwa się więc pytanie: czyż to możliwe, aby człowiek sam swe siły żywotne osłabił? Aby drzewo same swe korzenie zniszczyło? Aby rzeka swe źródła zatknęła.

Czyż można sobie wyobrazić, aby naród świadomie pozbawił siebie podstaw bytu?! Aby sam sobie grunt usuwał pod nogami?!

A jednak...

Gdzież więc należy szukać wytłumaczenia tego zjawiska we współczesnych dziejach Żydostwa?

Właśnie w owych szkodliwych wpływach zewnętrznych, którym część Żydów ulega. — Jeżeli bowiem nasz wzrok nie zamącony fałszywemi teorjami narodowościowemi (choćby one były prawdziwe w odniesieniu do innych narodów) wniknie głębiej w istotę naszego bytu, to łatwo dojdziemy do przekonania, że każde zadraśnięcie religji żyd. podważa i osłabja podstawy naszego istnienia jako narodu.

II.

Mógłby ktoś źle zrozumieć te słowa i wysnuć wniosek, że powinniśmy się otoczyć chińskim murem, by w ten sposób uchronić się przed szkodliwością wpływów zewnętrznych. – Lecz do tego wcale nie zamierzamy. – Z jednej strony jest to niemożliwe, a z drugiej – w dzisiejszym postępie cywilizacji – absurdalnie. Chodzi tu tylko o przyjmowanie i przyswojenie rzeczy dobrych i pożytecznych i odwracanie tego, co duchowi i istocie Żydostwa nie odpowiada.

Z tem nie chcą się niektórzy zgodzić i zadają sobie ogromny, a zarazem bezużyteczny trud dopasowania i upodobnienia naszych pojęć i stosunków do ogółu narodów, choćby to miało się stać kosztem zniekształcenia i zatracenia idei przewodniej, stanowiącej rdzeń Żydostwa. Zapominają lub usilują zapominać, że Żydostwo na zupełnie innym wyrosło gruncie, że jego wyjątkowe położenie, rozwój a także formy bytu, nie mogą żadną miarą być podciągnięte pod ogólne prawidła. Takie określenia jak „narodowe" religijne" stosowane do Żydostwo, zupełnie odmiennego przybierają znaczenia. Bo u Żydów mieści się w religji narodowość, a w narodowości — religja.

Żydostwo bowiem jest czemś więcej niż naród i czemś więcej niż grupa religijna. Dlatego też, rozmaite teorje narodowościowe i religijne stosowane do Żydostwa, muszą chybić celu.

III.

Aby się o tem przekonać, weźmy jeden przykład z naszych dziejów. Obchodziliśmy niedawno święto Pesach. Święto wyzwolenia z niewoli egipskiej. Siedząc przy „sederze" opowiadamy sobie cudowne dzieje Izraela. Każda część rytuału przemawia do nas językiem wzniosłych symbolów — Któż potrafi nam wskazać tu granicę między momentem narodowym a religijnym? Obydwa zlewają się w jedną cudowną niezamąconą harmonję. — Takich przykładów znajdujemy na każdym kroku.

Tylko wtedy więc, wspaniały wielowiekowym znojem wznoszony gmach Żydostwa na zdrowych, silnych i trwałych spocznie podstawach, gdy poczucie religijne i narodowe będą się równolegle zgodnie i wspólnie rozwijać.

Żydostwo bowiem i jego religja, to jedna nierozerwalna całość! —

* * *

Łódź, Maj 1928 r. Cena 85 gr. Rok V, zeszyt 4 (32).
„BAJS JAKOW“ (miesięcznik) Adres Red. „Bajs Jakow“ Łódź, Aleksandrowsak 28.

זשורנאַלען ב״י דורך פרל. וועלטפרייד און פרל. אַבראַמזאָן.

מיעכאָוו: זונטאָג, פרשת תזו״מ האָט די ג׳ פרוי שענירער אין דער בעגלייטונג פון פרל. לופער בעזוכט אונזער שטאָדט. עס זענען פאָרגעקומען עפענטליכע פערזאַמלונגען אויף וועלכע די חשוב׳ע געסט האָבען רעפערירט דעם ציל פון בית־יעקב. עס איז דורך זייער איניציאַטיוו אויך געשאַפען געוואָרען אַ פרויען־קאָמיטעט פון פאָלגענדע: שרה שפיגעל — פאָרזיצערין, פרוי ראָזענבערג, מלכה קאָפּלאָוויטש — סעקרעטאַרין, פרוי גאָלדפריינד — קאַסירערין. אויף די פערזאַמלונגען איז אויך אַרויסגעטרעטען די לעהרערין פון אונזער שולע און געוועקט די פרויען־יוגענד זיך צו אָרגאַניזירען אונטער דער פאָהן פון בנות־אגודת־ישראל אויפ׳ן אָרט האָבען זיך באַלד פערשריבען מיט־גלידערינס און ס׳איז געשאַפען געוואָרען אַ צייטווייליגער קאָ־מיטעט פון: בינא פרידמאַן — פאָרזיצערין, פעסעל צאַרנא. סעקרעטאַרין — חנה ראָזענבערג, קאַסירערין — לאה אַבראַמ־טשיק.

די פערוואַלטונג.

אַ הערצליכען מזל־טוב און גליקליכע צוקונפט ווינשען מיר אונזער מיטגלידערין רחל צוקער צו איהר חתונה מיט ה׳ ראָזענבלום.

זיי זאָלען זוכה זיין, בויען זייער לעבען אין יודישען גייסט!

סלופצאַ. בנות אגודת ישראל.

מזל טוב.

אַ האַרציגען מזל־טוב און פיל גליק ווינשען מיר אונזער סעקרעטאַרין פרל. רבקה מייזליש צו איהרע תנאים מיט ה׳ נחמן שווירץ.

באָדזאַנאָוו. בנות אגודת ישראל.

אַ האַרציגען מזל־טוב צו דער חתונה פון פרל. שטייער מיט ה׳ ערדינאַסט (לוטעטאָוו) פרל. ראָזענבערג מיט ה׳ באָמאַץ (דזשיאַלאָשין), פרל. נוסבוים מיט ה׳ שולץ זד. וואָלאַ) און צו די תנאים פון פרל. קרימעלאָווסקאַ מיט ה׳ גראָס, פרל. ראָזענבלום מיט ה׳ שוואַרץ (לאָדז), ווינשט

רייזל און טינא יערוזאלעם.

אַכטונג! בית־יעקב־שולען אַכטונג!
אוּן בנות־אגודת־ישראל־אָרגאַניזאַציעס!
זערמיט מאַכען מיר בעקאַנט, דאָס אין אונזער

ספרים־טליתים־האנדעל

לאָדז, נאַרוטאָוויטשאַ 22 (הויף, לינקס, 1־טער שטאָק)

איז דאָ אַנ׳אויסוואַהל פון אַלע רעליגיעזע שול־ביכער פאַר די בית־יעקב־שולען און בנות־גרופען אויך איז ביי אונז צו בעקומען די גאַנצע אָרטאָדאָקסישע ליטעראַטור צו זעהר ביליגע פרייזען

אַלע בית־יעקב־שולען און בנות־אָרגאַניזאַציעס ווערען גע־בעטען צו מאַכען ביי אונז זייערע בעשטעלונגען, וואו זיי ווערען פינקטליך און רעעל ערלעדיגט. מיט אַכטונג

י. אַלטער און נ. קליין

לאָדז, נאַרוטאָוויטשאַ 22.

בריף־אַדרעס: I. Alter, Łódź, Narutowicza 22

געלד־שיקונג: P. K. O. 65.193

אכטונג! אכטונג!

בית־יעקב־לעהרערינס!

מיר מאַכען אייך אויפמערקזאַם, אויפ׳ן נייערשינענעם־נומער

„קינדער־גאַרטען“

נומער 11 אייר־סיון 36 זייטען

— אין א פארביגער הילע בוך־פארמאַט —

מיט פאָלגענדען אינהאַלט:

1) פון פסח ביז שבועות — א. ג. פרידענזאָהן
2) תורה – די בעסטע סחורה — א. מגן
3) אַ חלום — ד״ר ה. איינשטעדטער, יודיש: א. זאָנענפריד
4) רחל׳ע און איהר טאַטע־מאַמע — שרה שענירער
5) ל״ג בעומר (ליעד) — מ. א.
6) דאָס געבאָרגטע קליידעל — מרים ברוין
7) שבת־ליכט (ליעד) — רחל האַלטער
8) די קינדער ביי מתן־תורה — א. ג. פרידענזאָהן
9) דאָס קלוגע פייגעלע — ד״ר ב. קוטנער, יודיש: א. גפן
10) אייזען און גאָלד, די העק און דער וואַלד — א. שמשון רפאל
11) הלל הנשיא (זיין לעבען און שאַפען) — בנימן זוסמאַן

עס איז אייער הייליגסטער חוב צו זארגען דערפאר, דאס יעדעס שול־קינד, זאל קויפען דעם „קינדער־גארטען“. צום בענוצען זיך אלס לעזע־און לערן־מאטעריאל איז אנערקענט פון אלע מומחים־פעדאגאגען, וואס קאנען דעם מהות פון דער בית־יעקב־שולע נאר דער איינציגער קינדער־זשורנאל וואס די רעדאקציע בית־יעקב גיט ארויס.

דער פרייז איז 40 גר. נעטאָ ביי 20 עק. 30 גראָשען.

אַדרעס פון רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע:
„Bajs Jakow“ (Kinder-Garten) Łódź,
Aleksandrowska 28.

צו דער חתונה פון

פרל. יוטא זענדעל
מיט ה׳ וואלף מאיר בודע

ווינשט אַ האַרציגען מזל־טוב די פאַמיליע גרינבערג.

מזל טוב צו דער תנאים פון פרל. סטאַזינסקי מיט ה׳ קלעטשעווסקי זד. וואָלאַ.

געשוויסטער יערוזאַלעם.

Red. i wyd. L. G. Frydenzon. Tłocznia I. Grinberga Łódź, Wschodnia 45. tel. 31-90.